

5 Krajiny 1 Projekt River Erasmus+

Erasmus+

Spoznajte rieku a jej obyvateľov,
pomôžte vyčistiť breh a záplavové územie,
osvojiť si rieku,
vzbudiť záujem detí,
a staňte sa aj vy záchrancom riek!

PRÍRUČKA PRE ZÁCHRANÁROV RIEK

Vol. 1., Clean Tisza Textbook Series

Podpora Európskej komisie na výrobu tejto publikácie nepredstavuje súhlas s obsahom, ktorý odráža len názory autorov, a Komisia nemôže byť zodpovedná za prípadné použitie informácií, ktoré sú v nej obsiahnuté.

**Financovaný
Európskou úniou**

Príručka Riversavers

Prvý zväzok série učebníc Clean Tisza.

E-kniha, prvé digitálne vydanie.

Vydané v angličtine a vo všetkých jazykoch povodia Tisy (ukrajčina, rumunčina, maďarčina, slovenčina, srbčina) v rámci projektu 5v1.

Napísal: Attila Dávid Molnár, Annamária Farkas a Zsuzsanna Bitter

Redakcia: (Sárospatak, Maďarsko), Eliza Mastan (Baia Mare, Rumunsko), Gergely Hankó (Budapešť, Maďarsko), Enikő Heé (Užhorod, Ukrajina), Erzsébet Huszta (Magyarkanizsa, Srbsko), Tímea Janicsné Stumpf (Sárospatak, Maďarsko), Mária Keszler (Yasinya, Ukrajina), Zsuzsa Lelkes (Nagyfödémes, Slovensko), Anna Sabadosh (Užhorod, Ukrajina)

Odborníci: Boglárka Rosta, Katalin Vészity

Ilustrované: Áron Gauder, Emese Silimon

Pod odborným dohľadom: Károlyné Bedő, Eszter Kulin a lektori vzdelávacieho seminára RiverSaver Plastic Cup.

Preklad do jazykov Tisza a korektúry: učitelia a zmluvní partneri projektu Erasmus+ v 1 z 5 krajín.

Redaktor stĺpca: Molnár a Zsuzsanna Bitter

Fotografia na titulnej strane: Enikő Kubinyi: U-oblúk na rieke Tisa v Tiszaladány

Vypracované v rámci projektu Erasmus+ 5 krajín 1 rieka s podporou Európskej únie.

viac informácií o projekte 5v1:

<https://erasmus-plus.ec.europa.eu/projects/search/details/2020-1-HU01-KA201-078843>

#5v1 ID číslo projektu: 2020-1-HU01-KA201-078843

Publikácie projektu 5 krajín 1 rieka si môžete stiahnuť z webovej stránky Čistá Tisa:

www.tisztatisza.eu

Príručka Riversavers

vydala iniciatíva Plastic Cup a spoločnosť Naturefilm.hu

H-5000 Szolnok, Gutenberg tér 2.

Maďarsko, Európska únia (EÚ)

www.petkupa.hu

facebook.com/petkupa

petkupa@gmail.com

Podpora Európskej komisie na výrobu tejto publikácie nepredstavuje súhlas s obsahom, ktorý odráža len názory autorov, a Komisia nemôže byť zodpovedná za prípadné použitie informácií, ktoré sú v nej obsiahnuté.

2023

NÁ CIEĽ

Príručka Riečny záchranár je určená pre pedagógov, environmentálnych pedagógov a odborníkov, ktorí sa zaujímajú o rieky a milujú živú vodu. Cieľom tejto knihy, ktorá vyšla vo formáte e-knihy vo všetkých jazykoch Tisy, je začať vychovávať generáciu priateľskú k riekam bez ohľadu na štátne hranice. Program Erasmus+ 5 krajín 1 rieka (5v1), ktorý je partnerstvom medzi Ukrajinou, Rumunskom, Slovenskom, Maďarskom a Srbskom v rokoch 2020 až 2023, poskytne deťom základnú riečnu gramotnosť prostredníctvom hravých a odľahčených aktivít, ktoré pomôžu vyčistiť znečistenú rieku Tisa. Kniha je určená predovšetkým ako vzdelávacia pomôcka pre žiakov základných škôl, ale vďaka priateľskému a bezprostrednému tónu ju uvítajú aj učitelia a environmentálni pedagógovia pracujúci so žiakmi vyšších ročníkov stredných škôl alebo gymnázií. Ak sa vám táto kniha páči, odporúčame vám prečítať si aj ostatné učebné pomôcky zo série 5v1. V duchu otvorenej vedy a vzdelávania si celú sériu učebníc Čistá Tisa môžete bezplatne stiahnuť z viacjazyčnej webovej stránky Čistá Tisa.

www.tisztatisza.eu

#5v1

1. obrázok: Záchrancovia rieky sa pripravujú na pracovné stretnutie s deťmi, Kapitánom Plastikom. Fotografia: Boglárka Rosta, Plastic Cup initiative

2. obrázok: Hromadenie plávajúceho riečneho odpadu po plastovej záplave. Fotografia: András Lénárt, Plastic Cup iniciatíva

PREDSLOV

Vážený kolega učiteľ!

Možno viete, aký veľký problém v súčasnosti predstavuje znečistenie riek vrátane množstva plastov v našich vodných tokoch. Napadlo nám, že sa pokúsime myslieť dlhodobo a zabrániť ďalšiemu znečisťovaniu riek. Prosíme vás o pomoc pri výchove novej generácie ekologicky zmýšľajúcich ľudí, ktorí milujú prírodu a rieky. S radosťou vám ponúkame príručku RiverSavers, ktorú zostavili pedagógovia z piatich krajín (Ukrajina, Rumunsko, Maďarsko, Slovensko, Srbsko) s pomocou [iniciatívy Plastic Cup](#). Túto prácu sme mohli realizovať s podporou Európskej únie v rámci projektu 5 krajín 1 rieka v rámci programu Erasmus+. Príručkou Riversavers chceme prebudiť záujem väčšieho počtu detí a dospelých o rieky a živočíchy, ktoré v nich žijú. Naším cieľom je vychovať novú generáciu milovníkov riek, ktorí žijú v harmónii so svojim životným prostredím. Na tento účel sme vytvorili zážitkovú, zábavnú, interaktívnu a personalizovanú učebnú pomôcku, ktorej prvý diel práve čítate.

Príručka riečnej záchrany pozostáva z 8 kapitol a bibliografie. Ide o elektronickú alebo digitálnu knihu, ktorej všetky časti možno čítať na prenosnom počítači, tablete alebo dokonca mobilnom telefóne. Spočiatku sa vám môže zdať zvláštne pracovať z digitálnej knihy, ale verte nám, že si na to časom zvyknete. Osem kapitol obsahuje dostatok poznatkov, učebného materiálu a súvisiacich cvičení na pokrytie najmenej 8, ale až 16 po sebe nasledujúcich sedení. 8 až 16 sedení nie je prehnané číslo, pretože niektoré sedenia sa dajú absolvovať v učebni, ale mnohé z nich sa dajú absolvovať aj vonku v prírode. Ak pracujete v rámci štyroch stien, materiál obsiahnutý v jednej kapitole môžete prebrať za 45 minút. Ak však podmienky (počasie, infraštruktúra) umožňujú rozsiahlejší výklad alebo prácu vonku, kapitolu možno využiť na pokrytie niekoľkých hodín. Upozorňujeme, že existujú dve kapitoly, ktoré sa určite dajú spracovať vonku na čerstvom vzduchu.

Ak ste s nami a snažíte sa z detí vo vašej starostlivosti urobiť rečníkov, odporúčame vám, aby ste netlačili celý dokument. Ušetríte náklady a vyprodukuje menej odpadu. Každá kapitola je postavená na ústrednom posolstve, liste. Na zasadnutia vám stačí vytlačiť len jednu kópiu týchto listov vo formáte A4. Všetky potrebné materiály sú k dispozícii zadarmo alebo lacno. Príručka Riversavers je primárne určená pre žiakov základných škôl, ale je vhodná aj na vzdelávanie žiakov vyšších ročníkov stredných škôl. Starším deťom odporúčame vysvetliť, prečo je jazyk písmen, ktoré tvoria základ kapitol, taký jednoduchý (aby mu rozumeli aj tí najmenší), ale keď sa cez to dostanete, nie je dôvod, prečo by ste nemohli pracovať spoločne. Ak sa vám príručka Riečny záchranár páči, máme pre vás dobrú správu! V rámci projektu 5 krajín 1 rieka boli vydané ďalšie tri zväzky. Ostatné publikácie zo série učebníc Čistá Tisa - a mnoho ďalších užitočných učebných pomôcok - nájdete na [webovej stránke Čistá Tisa](#). Dôležité je, že vďaka podpore programu Erasmus+ sú všetky zväzky voľne na stiahnutie v každom z jazykov Tisy - ukrajinčine, rumunčine, maďarčine, slovenčine a srbčine.

Ďakujeme za vašu pomoc v prospech rieky a všetkých jej obyvateľov!
Prajeme vám dobrú prácu!

Attila Dávid Molnár, Annamária Farkas, Zsuzsanna Bitter,
učitelia z 5 krajín 1 River project,
a iniciatíva Riečiteľia plastového pohára.

2023 august

OBSAH

○ Úvod	7.
○ Bezpečnosť na prvom mieste!	15.
○ Vytvorme mapu pokladu!	26.
○ Pripravme sa!	36.
○ Pod'me do akcie!	45.
○ Čo robiť s odpadom?	54.
○ Dávajte na seba pozor!	65.
○ Doslov	75.
○ Referencie, užitočné odkazy	83.

1. Úvod

VEOBEČNÉ USMERNENIA

Možno s nami budete súhlasiť, že to, čo deti milujú, budú brániť. Cieľom tejto prvej kapitoly je upozorniť na rieky a vzbudiť u detí záujem o tečúce prírodné vody. Ak bude beseda úspešná, deti si uvedomia, že rieka nie je len voda, ktorú vidia. Odniekaľ pochádza, má svoju históriu, minulosť. Má aj budúcnosť, pretože takmer všetky rieky sa nakoniec vlievajú do mora. To je základom riečnej gramotnosti a prvým princípom záchrancov riek: to, čo sa deje s riekou, pocítia aj oceány. Inými slovami, všetky vody na povrchu Zeme sú prepojené. Potoky, rieky a moria sú navzájom prepojené a tvoria sieť. Ako však dosiahnuť, aby to deti pochopili? Naším návrhom je dosiahnuť cieľ takmer nepozorovane, dobrodružným spôsobom, pomocou starobylého nástroja na posielanie správ, poštovej fľaše. Aby sme vám to uľahčili, skopírovali sme pre vás posolstvo Petra a Lízy, dvoch záchrancov riek. Stačí, ak si správu vytlačíte a na zadnú stranu si urobíte jednoduchý nákres, akúsi slepú mapu. Bodkami vyznačte hlavné riečne osady a krížikom označte miesto, kde ukryjete poštu s fľašou. Úlohou detí je nakresliť riekku na obrázok. Ak nemáte možnosť ísť na breh rieky, pripravte si na hru stanovište s fľašou. Zrolujte papier s kresbou na zadnej strane, zaviažte okolo neho modrú šnúрку a vložte ho do fľaše. Uzavrite fľašu uzáverom. Pre tvoju informáciu, na začiatku a na konci každej kapitoly sú podrobné pokyny! Poskytnú vám tak podrobnejšie návrhy a riešenia než len tipy a pomôžu vám pripraviť sa na vyučovanie za čo najkratší čas. Budete ich potrebovať na besedu:

- ✓ 1 suchá, čistá plastová fľaša s uzáverom;
- ✓ 1 kus dlhého tenkého modrého povrázku, špagátu alebo stuhy (minimálne 2 metre, ideálne 7-10 metrov);
- ✓ 1 vytlačená poštová správa na fľaši;
- ✓ 1 riadková kresba s riečnou čiarou na zadnej strane fľaše s poštovou správou;
- ✓ 1 pero alebo vodeodolný fix;
- ✓ 1 veľký priečinok alebo album (budúci denník Riversavers).

TIP: Stiahnite si túto knihu do svojho smartfónu a vezmite si ju so sebou! Ak ste vonku a necítite sa istí, môžete si ju vždy prečítať. Denník riečnych záchranárov nemusí byť v oficiálnom zakladači. Bude to akýsi album, do ktorého si môžete vlepíť alebo pripnúť svoje zápisky a kresby zo stretnutí. Dobrým nápadom je tiež vyrobiť spolu s deťmi obal denníka, napríklad z použitého kartónu. Čím väčší denník, tým lepšie!

POZOR: Na nasledujúcej strane sa bude nachádzať **POSOLSTVO V FĽAKE**. Vytlačte posolstvo spolu so zadnou obálkou, bude sa vám hodiť na besede! Ak si nevytlačíte celú knihu, ale len vybrané strany, ušetríte papier, náklady a tiež životné prostredie. Aby to bolo hravé a pôvabné, vystrihnite ikonu tlačiarne z ľavého horného rohu nožnicami.

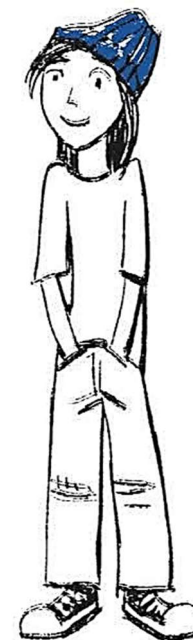

Dobrý deň!

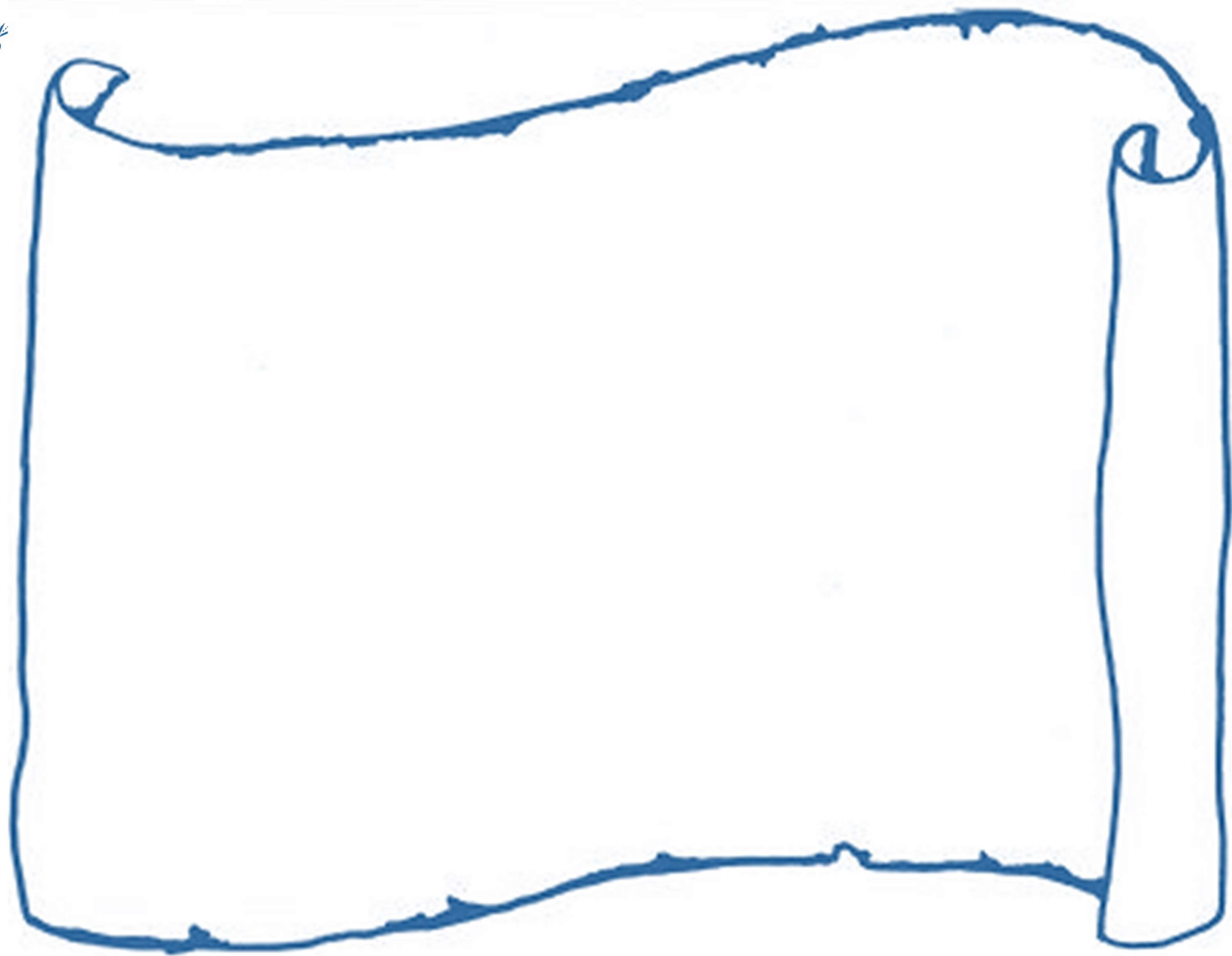

Volali nás Lisa a Peter. Sme na tejto kresbe a napísali sme tento list. Obaja chodíme do tej istej školy a sme veľmi dobrí kamaráti. Tento list sme napísali, aby sme vás požiadali o pomoc. Veľa chodíme po nábreží rieky. Radi veslujeme, lovíme ryby a opaľujeme sa na pláži. V poslednom čase sme si však všimli, že vo vode je veľa plastov. Máte rieku alebo potok? Videli ste niekedy vo vode odpadky? Potom súhlasíte, že to nemôžeme dopustiť! Pridajte sa k nám! Staňte sa aj vy záchrancom riek! Ale nechodte do toho sami! Všetko sme sa naučili od profesorky Greenheart a kapitána Plastika. Tak sme sa stali záchrancami riek. Záchrancovia riek sú ľudia, ktorí o riekach veľa vedia a niečo pre ne robia. Viete, aké je prvé pravidlo záchrancov riek? Že to, čo sa deje s riekou, sa nakoniec prejaví aj v oceánoch. Takže ak vyčistíme rieku, v mori nebude toľko plastov! Súhlasíte s tým, že je dôležité, aby sa odpadky nedostávali do vody? Potom sa k nám pridajte a my vás radi naučíme, ako na to! Postupujte podľa pokynov v tomto liste! Ak sa k nám pridáš, dozvieš sa aj to, aké je to naozaj hľadať a objavovať poklady. To však nie je všetko! Čoskoro sa dozvieš, čo, alebo presnejšie: kto je to zubáč, sterka a bobor, a ako veľmi súvisia so žralokmi, veľrybami, delfínmi a korytnačkami. Dozvieš sa aj to, že malý tečúci potôčik, veľká rieka, more a oceán sú navzájom prepojené. Ste pripravení na dobrodružstvo? Potom sa vydajte za modrou stužkou! Na cestu za pokladom, dobrodružstvom, záchranou riek! Ahoj!

Lisa a Peter

P.S.: na zadnej strane správy nájdete nakreslenú čiaru, ak ste šikovní, budete musieť vyriešiť malú hádanku. Tiež je dôležité: táto fľaša nie je odpad, ale správa o pomoci. Hodili sme ju do rieky, aby sa dostala k tým, ktorí nevedia, že rieky majú problémy. Nechajte si ju. List a modrú stužku si nechajte. Samozrejme, že fľašu môžete vyhodiť, ale len do odpadkového koša. Veľmi pekne vám ďakujeme!

1.1 ÚLOHY PRE SKUPINY

1.1.1.

Pozorne si pozrite mapu na zadnej strane správy! Na mape uvidíte názvy (alebo miesta) osád, ktoré vám pomôžu nájsť cestu. Prvou úlohou je nakresliť na mapu líniu rieky. Líniu rieky v mieste, kde ste našli fľašu. Keď budete pripravení, môžete odpovedať na tieto dôležité otázky. Odkiaľ si myslíte, že mohla prísť táto správa? Akú dlhú cestu prešla, aby sa sem dostala?

TIP: Uľahčíte deťom kreslenie rieky pomocou niekoľkých orientačných bodov, ako sú hory a mestá. Zatiaľ požiadajte deti, aby nakreslili mapu "proti prúdu" od miesta, kde našli fľašu, t. j. smerom k pramennej oblasti, a snažili sa zistiť, odkiaľ správa pochádza. Na začiatku, kým si nie sú isté, kde sa rieka vinie, deti použijú modrý povrázok. Až keď majú na šnúрке napísanú správnu čiaru, použijú pero alebo fixku. Staršie deti na ňu môžu nakresliť aj kompas známy z námorných máp.

TIP: Mapu povodia rieky Tisa si môžete podrobnejšie prezrieť na stránke [Čistá mapa Tisy](#).

1.1.2.

Ak majú deti záujem, zhromaždíte ich okolo seba a prediskutujete nasledujúce otázky. Kto napísal túto správu? Kto sú ľudia, ktorí píšú tento list a žiadajú o pomoc? Snažia sa pomôcť sebe alebo iným? Akí ľudia sú podľa vás Lisa a Peter? Vymenujte ich vlastnosti! Viete, aký je kráľovský rybár? Opíšte, ako vyzerá kráľovský rybár, ako žije, alebo ak o ňom nič nevíete, hádajte! Prečo Peti a Líza napísali, že fľaša s odkazom nie je odpad? Kam vyhodíte fľašu, ak je vyrobená z plastu? Ak ste vytvorili mapu, uhádli ste odpoveď? Kde približne mohli napísať odkaz? Uhádnite, aké ťažkosti a prekážky musela pošta s fľašou prekonať, aby sa dostala do vašich rúk?

1.1.3.

Vytvorte album! Vyberte si dobrý veľký zošitý zakladač alebo si vyrobte kartónový obal a vložte doň príspevok na fľašu! Môžete ho nazvať Riversavers' Diary (Denník riečnych záchranárov) alebo akokoľvek chcete a zhromažďujte v ňom obrázky a kresby zo zasadnutí!

1.2 INDIVIDUÁLNA ÚLOHA

1.2.1.

Ak sa nachádzate na brehu rieky a máte možnosť individuálnej práce, vyberte si službu River Watch! Sadnite si k vode a zavrite oči. Počítajte aspoň do 100 a zostaňte tak. Pokúste sa zapamätať si, aké zvuky počujete a z čoho pochádzajú. Potom otvorte oči a pozorne sa rozhliadnite okolo seba. Počítajte aspoň do 100 a počúvajte. Zapíšte si, čo ste počuli a čo ste videli.

TIP: Deti môžu kresliť a zapisovať svoje zážitky. Svoje zážitky si môžu zapísať a opísať.

3. obrázok: Bohatá rieka Tisa Mures, krátko pred jej ústím do Tisy. Fotografia: Csanád Ivánfi, Plastic Cup iniciatíva

1.3 ONLINE CVIČENIA

1.3.1.

[Pozrite sa na túto fotografiu a prečítajte si opis zubáča kráľovského.](#)

Nakreslite rybárika tak, ako si ho predstavujete. Teraz nakreslite fľašu s vodou plávajúcu na vode, na ktorej je niekde rybárík. Ak ste našli odkaz s fľašou v rieke, napíšte esej o tom, aké to bolo byť na brehu rieky.

1.3.2.

Pozrite si novú epizódu série vzdelávacích filmov projektu 5 Countries 1 River (5 krajín, 1 rieka)!

V nastaveniach vyberte titulky zodpovedajúce vášmu rodnému jazyku. Keď sa titulky zobrazia, spustite prehrávanie! Diskutujte spolu o tom, čo bolo na filme zaujímavé. Ak vás niečo vo filme zaujalo, vyhl'adajte to na internete a ukážte ostatným, čo ste našli!

1.3.3.

[Prečítajte si tento zaujímavý článok o rozprávkovej správe vo fľaši a splnenom želaní.](#) Pôvodný jazyk článku je maďarčina. Ak nehovoríte po maďarsky, žiadny problém! Použite možnosť prekladu v prehliadači alebo skopírujte text do online prekladača, napríklad do bezplatného [prekladača Google](#). Diskutujte o tom, čo bolo na príbehu zaujímavé. Porovnajte príspevok Petra a Lízy vo fľaši s príbehom v článku.

PODROBNÉ POKYNY

Usmernenia pre list:

Ak sú vaše deti mladšie a majú rady prekvapenia, umiestnite fľašu vopred, tajne, aby ju nevideli. Ak sú vaše deti staršie alebo nemôžete ísť na breh rieky, povedzte pravdu: príspevok na fľašu ste dostali od riečnych záchranárov, to sme my, autori tejto knihy. Na brehu rieky dbajte na to, aby sa deti nedostali príliš blízko k vode, nedovolili, aby sa niekto pošmykol alebo zmokol. Spoločne otvorte fľašu a vyberte z nej papierový obal. Rozviažte modrú šnúрку a odviňte ju od správy. Na papieri je kresba a niekoľko textov. Pozorne si ho prečítajte! Je dôležité, aby ste všetci presne vedeli, čo je v správe. Na otvorenom priestranstve môže byť tvorba mapy vďaka dostatočne dlhej stužke ešte veľkolepejšia a vzrušujúcejšia s niekoľkými kamienkami a paličkami zapichnutými do zeme. Na nakreslenie línie rieky použite modrú stužku, ktorou bola správa prekrížená!

Usmernenia pre skupinovú prácu:

Kto napísal túto správu? Odpoveď: Lisa a Peter

Koľko môžu mať rokov? Odpoveď: žiaci základných škôl, deti vo veku od 6 do 10 rokov.

Kto sú autori tohto listu so žiadosťou o pomoc? Odpoveď: Riversavers, ktorí hľadajú pomoc. Nie pre seba, ale predovšetkým pre rieku a znečistené tvory, ktoré v nej žijú. chcú pomôcť sebe alebo iným? Odpoveď: Čistá voda znamená život. Čerstvá, čistá voda je nevyhnutná pre prežitie ľudí a prírody. Rieky sú cenným zdrojom čerstvej pitnej vody pre ľudí na celom svete, životne dôležitými ekosystémami pre mnohé druhy. Ľudia sú od riek závislí z hľadiska spôsobu života a obživy. Voda má priamy vplyv na život ľudí, od rybolovu až po poľnohospodárstvo. Rieky poskytujú vodu, ktorú potrebujeme na pitie, pestovanie potravín a iných plodín, výrobu energie a výrobu všetkých druhov výrobkov. Rieky sú dopravnými cestami a poskytujú dôležitý zdroj potravín, ktoré živia milióny ľudí (chov rýb).

Akí ľudia sú podľa vás Lisa a Peter? Vymenujte ich predpokladané vlastnosti! Charakteristiky: aktívny, milujúci zvieratá, odvážny-dobrodruh, hlúpy, súcitný, spolupracujúci, energický, zvedavý, originálny, nápaditý, pohotový, hravý, dobrodružný, nadšený, vynaliezavý atď. Deti, ktoré majú rady aktivity v prírode, najmä trávenie času pri rieke, ale vedia aj dobre používať techniku. Stále hľadajú nové dobrodružstvá a radi pomáhajú ľuďom aj zvieratám. Kvôli svojej zvedavej povahe sa často dostávajú do problémov. Niektorí dospelí si môžu myslieť, že sú čudní alebo rebelantskí, ale len tí, ktorí sú aktívni a milujú prírodu, im skutočne rozumejú.

Vedeli ste to?

Počas uplynulých desiatich rokov sa v rámci iniciatívy Plastic Cup našli desiatky hromád fliaš, z ktorých mnohé prešli niekoľko rokov a stovky riečnych kilometrov. Medzi výzvy teda môže patriť nielen vzdialenosť, ale aj mráz a ľad, sneh alebo letné horúčavy či lode. Dobrovoľníci Plastic Cup tieto správy starostlivo katalogizujú a uchovávajú. Nezaobchádzajú s nimi ako s riečnym odpadom, ale ako s malými pokladmi, ktoré im dala rieka.

2. BEZPEČNOST NA PRVOM MIESTE!

VEOBEČNÉ INFORMÁCIE

V druhej kapitole deti pokračujú v premýšľaní o rieke nenápadným a zábavným spôsobom. Teraz sa pozerajú nielen proti prúdu, smerom k prameňom, ale aj po prúde, smerom k ústiu. Medzitým sa aj vďaka listu dozvedia o správaní sa znečistenia vo vode. Pri starších žiakoch je vhodné zvážiť, že znečistenie sa do rieky môže dostať aj v neviditeľnej forme (mikroplasty z práčky alebo chemické znečistenie). Ale akokoľvek sú rieky zaujímavé a akokoľvek je znečistenie znepokojujúce, nič nie je dôležitejšie ako bezpečnosť detí a vaša vlastná bezpečnosť. Cieľom druhej kapitoly je zabezpečiť, aby sa všetci pohybovali po brehu rieky opatrne a obozretne a aby počas aktivít nedošlo ani k náhodnému zraneniu. Druhým pravidlom riečnej gramotnosti je, že rieky dávajú život, ale môžu ho aj brať. Spomeňte si na záplavy, zradné bahno, plávajúce naplavené drevo alebo hlbokú, víriacu vodu. Treba zdôrazniť, že príručka Riversavers zahŕňa aktivity na súši, na brehu, ale keďže mnohé aktivity sa odohrávajú v blízkosti vody a mnohé staršie deti už pádlujú alebo plávajú, je dôležité uvedomiť si riziká. V tejto kapitole na ne deti pripravujeme a zároveň hovoríme o znečistení riek. Táto lekcia je tiež založená na liste, tentoraz od profesorky Greenheart, Lisi a Petrovej učiteľky. Vytlačte si list a na zadnú stranu nakreslite náčrt triedy. Ak túto aktivitu učíte staršie deti, nechajte zadnú stranu prázdnu - starší žiaci môžu zostať pri kreslení celí. Po vytlačení listu ho vložte do geografického atlasu, najlepšie takého, kde je vyznačená rieka, ktorá je najbližšie k vašej škole. Modrú šnúрку od písma spustite do koša v triede. Vedľa koša položte aspoň dva druhy plastov a kúsok kartónu, najviac sa odporúčajú PET fľaše a obalový materiál z etylénu alebo propylénu (napr. kelímky od jogurtov). Plasty môžete vopred ľahko identifikovať podľa značiek na obaloch. PET je označený číslom 1, etylénové predmety sú označené číslami 2 a 4 a propylénové plasty sú označené číslom 5. Starším deťom odporúčame aj sklenený a kovový odpad (napr. hliníkové plechovky od nápojov), mladším deťom však nie. Všetky obalové materiály použité na sedenie pred sedením starostlivo umyte. Pokyny k tejto aktivite nájdete na konci tejto kapitoly a na jej vykonanie budete potrebovať nasledujúce pomôcky:

- ✓ 1 suchá, čistá fľaša s uzáverom;
- ✓ 1 kus dlhého tenkého modrého povrázku, špagátu alebo stuhy (minimálne 2 metre, ideálne 7-10 metrov);
- ✓ Vytlačená 1 nová správa;
- ✓ 1 čiarový náčrt triedy na zadnej strane správy;
- ✓ 1 pero alebo vodeodolná fixka;
- ✓ 1 lavor;
- ✓ 2-5 druhov odpadu;
- ✓ 1 zemepisný atlas alebo mapa;
- ✓ prázdna strana;
- ✓ voda z vodovodu.

POZOR: Na nasledujúcej strane sa bude nachádzať **POSOLSTVO V FĽAKE**. Vytlačte posolstvo spolu so zadnou obálkou, bude sa vám hodiť na zasadnutie! Ak si nevytlačíte celú knihu, ale len vybrané strany, ušetríte papier, náklady a tiež životné prostredie. Aby to bolo hravé a pôvabné, vystrihnite ikonu tlačiarne z ľavého horného rohu nožnicami. Na druhej strane pripájame pôdorys všeobecného vybavenia učebne. Ak vaša trieda nie je takáto, [vyberte si z pôdorysov](#) na tejto webovej stránke alebo si vytvorte vlastnoručne nakreslený!

Drahé deti!

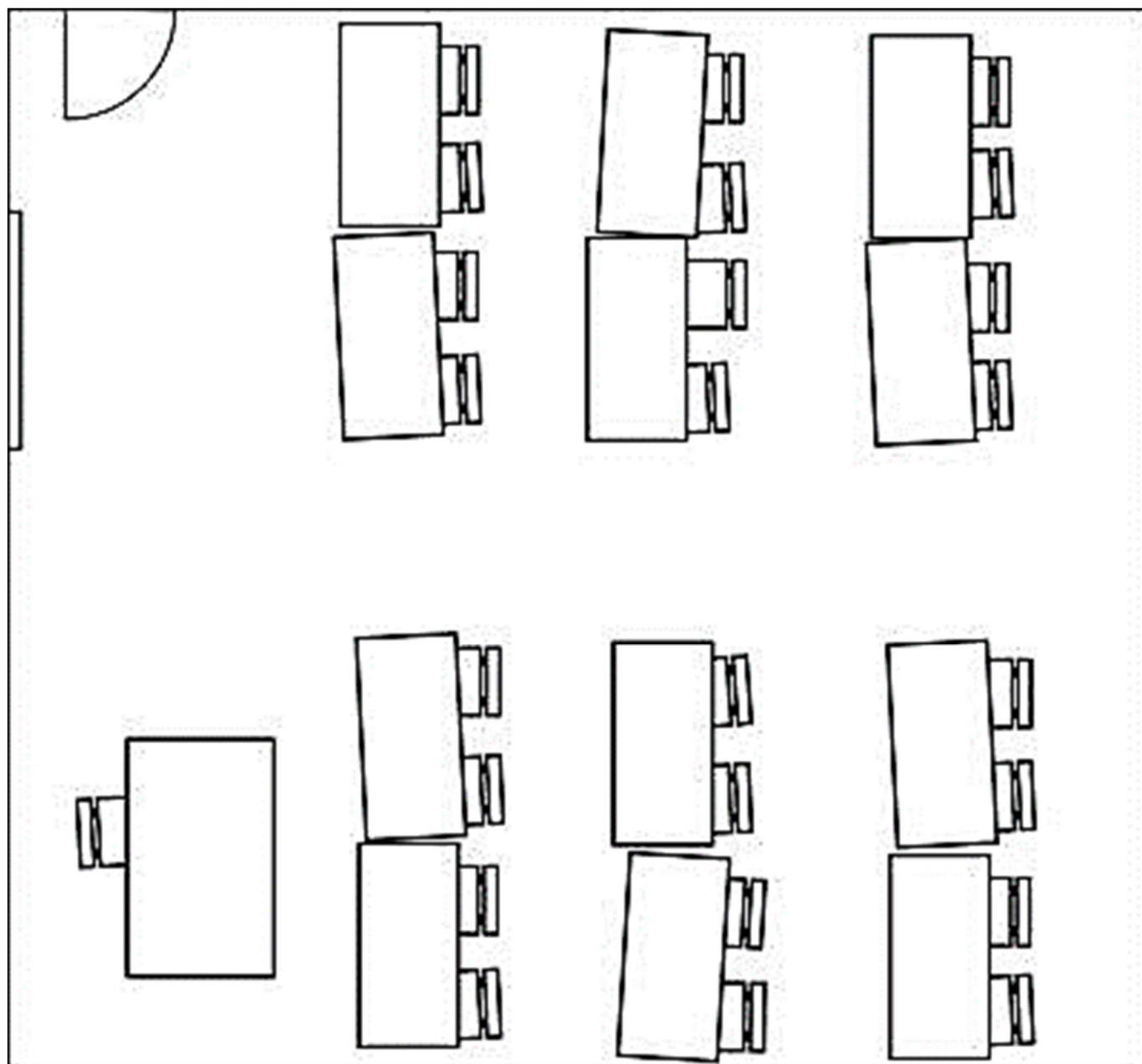
Gratulujeme, ste veľmi dobré. Minule ste našli príspevok o fľaši a na základe neho, t. j. modrej stuhy, ste teraz našli moju zašifrovanú správu. Dovoľte mi, aby som sa predstavila. Som profesorka Greenheart, učím Lízu a Petra. Tento list som napísala ja a ja som tá, kto je na obrázku. Mám veľmi rada prírodu a mám rada Petra aj Lízu. Chcela by som im pomôcť nájsť čo najviac nových, nadšených a mladých riečnych záchranárov. Preto som vymyslela túto hru s modrou stužkou, dúfam, že sa vám bude páčiť. Modrá stuha pre mňa predstavuje kľukaté vody rieky. Našťastie, okrem mňa si veľa ľudí pod pojmom modrá predstavuje vodu. Napríklad na mapách sa vždy používa na označenie riek. S modrým pruhom. Napríklad v atlase, ktorý je tu na stole, môžete vidieť, že je to tak. Ak túto správu otočíte, na zadnej strane papiera nájdete mapu. Prosím vás, aby ste si ju veľmi pozorne prezreli. Modrá čiara vás dovedie k zdroju. Ak ste bystrí, čoskoro pochopíte, prečo som napísala "k zdroju". Pevne dúfam, že sa vám úlohy, ktoré vás čakajú, podarí splniť. Veľa šťastia!

Zachráňte rieku!

Profesorka Greenheart

P.S.: Okrem mapy nezabúdajme ani na opatrnosť. Keď ste v blízkosti rieky, rešpektujte túto veľkú vodu! Druhý zákon riečnych záchranárov: Rieka dáva život, ale môže ho aj vziať. V lete sa pod dohľadom rodičov a so záchrannou vestou môžete, samozrejme, kúpať. V chladných mesiacoch je to však iný príbeh. Breh môže byť šmyklavý a bahnitý. Pred túrou pozdĺž rieky si obujte turistickú obuv alebo gumáky so zúbkovanou podrážkou. V blízkosti rieky sa pohybujte pomaly a opatrne. Nepribližujte sa k rieke na viac ako jeden a pol metra. Neskíznite do vody! Ak máte akékoľvek otázky, požiadajte o pomoc dospelých!

2.1 ÚLOHY PRE SKUPINY

2.1.1.

Pozorne si pozrite mapu na zadnej strane správy! Na mape môžete identifikovať triedu a jej hlavné prvky (dvere, učiteľský stôl, okno). Prvou úlohou je nakresliť na mapu modrú stužku. Tá na našej mape predstavuje rieku. Už ste videli, kadiaľ rieka vedie (atlas), ale odkiaľ prichádza? Sledujte stopu rieky až ku košu na odpadky. V blízkosti smetného koša nájdete ďalšie predmety. Prázdnu plechovku, kartónovú škatuľu, prázdnu sklenenú a plastovú fľašu a prázdne vedro. Naplňte vedro vodou. Predmety, ktoré ste si pripravili vedľa smetného koša, jeden po druhom vložte do vody a pozorujte, ako sa správajú. Na mapu musíte umiestniť štyri čísla. Číslo jedna je najbližšie ku košu. Číslo štyri je najvzdialenejšie. Predstavte si, že sa rieka vyleje a odplaví z brehu všetky štyri druhy odpadu. Posad'te sa spolu a diskutujte o tom, že po tom, ako odpad spadne do rieky, ktorý odpad zostáva v blízkosti zdroja a ktorý putuje najďalej od neho? Ak chcete dať čo najlepšiu odpoveď, odpovedzte na nasledujúce otázky. Čo sa stane s lepenkou, keď je dlho vo vode? Čo sa deje s plechovkami, fľašami a fľaštičkami od liekov vo vode? Zamyslite sa aj nad tým, čo sa stane so sklenenou fľašou, ak uzáver zostane na nej a čo sa s ňou stane, ak nie je zazátkovaná? Keď budete pripravení, umiestnite predmety vedľa modrej stuhy znázorňujúcej rieku, vedľa čísla, ku ktorému podľa vás patria, a vysvetlite prečo?

TIP: Nechajte deti, aby si jedno z nich zapísalo, čo vidí, a jedno, aby zhrnulo, čo vidí. Hotovú mapu a list profesora Greenhearta pripevnite k Denníku riečnych záchranárov.

TIP: Precvičte si s deťmi, ako sa volá ľavý alebo pravý breh rieky! Riešenie: Vžite sa do kože rieky a predstavte si, že idete smerom, ktorým tečie. Inými slovami, otočte sa chrbtom k prameňu a tvárou k ústiu. Pravý breh rieky je po vašej pravej ruke a ľavý breh je po vašej ľavej ruke.

ÚLOHY PRE SKUPINY, POKRAČOVANIE.

2.1.2.

Vytvorte dve skupiny! Posad'te sa do kruhu! Jedna skupina opisuje, na čo si treba dávať pozor na nábreží, v blízkosti riek. Možno spomenúť všetko od klzkých brehov až po studenú vodu a záplavy. Druhá skupina sa pokúsi vžiť do kože rieky a povedať, čím ľudia ohrozujú rieku? Všetko od kúpania s opal'ovacím krémom cez znečistenie plastami až po motorové člny alebo priehradu. Obe skupiny povedia, čo našli, a potom sa pokúsia nájsť prieniky a podobnosti medzi oboma zoznamami. Napríklad: Znečistenie je hrozbou pre rieku, ale ak znečistenie pokračuje, je hrozbou pre ľudí. Alebo: Ak hodíte fľašu a tá sa rozbije, črepy môžu ublížiť iným živým tvorom. Napríklad: porezanie nohy jeleňa, psa alebo malého dieťaťa, ktoré sa prechádza po pláži.

TIP: V prípade potreby urýchlite tímovú prácu. Napríklad pri rozdelení skupiny môžete ušetriť čas tým, že požiadate deti, aby zdvihli ruky súčasne. Kto zdvihne pravú ruku, bude jeden tím, a kto zdvihne ľavú ruku, bude druhý tím. Požiadajte deti, aby si jedno z nich vybralo, aby zapísalo, čo vidí, a jedno, aby slovné zhrnulo, čo vidí. Hotové výtvary pripevnite do denníka Riversavers!

2.1.3.

Predstavte si, že aj vy ste teraz riečnymi záchranármi! Ako, aké preventívne opatrenia, akú predvídavosť, aké ochranné pomôcky by ste použili na prípravu na akciu? Urobte z toho skutočnú "mozgovú smršť". Po chvíli premýšľania sa každý môže podeliť o svoje nápady! Vyberte jedného z vás, ktorý opíše alebo nakreslí to, čo počuje.

TIP: Oboznámte deti s pravidlami brainstormingu. Povedzte im, že neexistujú zlé nápady a že všetky príspevky sú podporované milými slovami a pochvalou. Negatívna kritika počas brainstormingu nie je užitočná. Tí, ktorí sa odvážia vyjadriť svoj názor a podelia sa oň s ostatnými, by mali dostať veľkú pochvalu. Svoje pripomienky, hoci aj od vecí, napíšte na papier alebo na tabuľu. Pri písaní nepostupujte podľa riadkov, nepíšte slová jedno za druhým, ale myšlienkovo, s odstupom. Pri písaní slov použite niekoľko farieb. Na konci spoločne analyzujte výsledný mrak slov. Keď budete mať mrak slov na papieri, zaznamenajte výsledok brainstormingu do denníka Riversaver!

2.2 JEDNOTLIVÉ ÚLOHY

2.2.1.

Pozrite sa na obrázok bobra. Prečítajte si tento [článok o bobrovi na Wikipédii](#). Nakreslite obrázok bobra tak, aby ste na ňom videli aspoň časť riečneho odpadu.

2.2.2.

Napíšte krátku esej o tom, aké vybavenie potrebujete na turistiku na brehu rieky a prečo sa pri prírodných vodách odporúča opatrnosť. Ak to učiteľ dovoľí a vám sa nechce písať, môžete nakresliť aj obrázok pripraveného turistu. Ak sa rozhodnete pre kresbu, pridajte k dielu vysvetľujúce popisky!

TIP: Dobre spracované a úprimné výtvary môžu byť zaradené do Denníka záchranárov riek.

4. obrázok: Bobor Euroázijský. Fotografia od Per Harald Olsen, CC BY-SA 3.0 <<http://creativecommons.org/licenses/by-sa/3.0/>>, cez Wikimedia Commons

2.3 ONLINE CVIČENIA

2.3.1.

Prejdite na stránku [Mapy Google](#). Sledujte líniu rieky Tisa. Sledujte líniu rieky Dunaj. Vyhľadajte veľké rieky na iných kontinentoch. Pozrite sa, odkiaľ berú vodu a kam ju odvádzajú. Pozrite sa tiež, cez koľko krajín pretekajú. Prečo si myslíš, že Dunaj je najvýnimočnejšou riekou na svete? Potom sa pozrite na online [mapu Čistá Tisa!](#) V ľavom hornom rohu vyberte svoju krajinu. Pozrite sa, či sa na nej nachádzajú znečistené brehy rieky alebo miesta.

2.3.2.

Pozrite si novú epizódu série vzdelávacích filmov projektu 5 Countries 1 River!

V nastaveniach vyberte titulky zodpovedajúce vášmu rodnému jazyku. Keď sa titulky zobrazia, spustíte prehrávanie! Diskutujte spolu o tom, čo bolo na filme zaujímavé. Ak vás niečo vo filme zaujalo, vyhľadajte to na internete a ukážte ostatným, čo ste našli!

2.3.3.

Pozrite si [tento obrázok nahromadeného odpadu v rieke](#). Potom si predstavte seba na mieste jednej z fliaš na obrázku. Premýšľajte o tom, ako ste sa sem dostali, akými ťažkosťami ste prešli, a povedzte o tom ostatným. Potom počúvajte učiteľa. Ten vám ukáže aplikáciu pre smartfóny s názvom [Trashout](#). Spoločne si môžete pozrieť [mapu](#), ktorú si pomocou aplikácie môžete pozrieť.

5. obrázok: Akumulácia pobrežného riečneho odpadu v blízkosti Tiszaszalky. Foto: Gergely Hankó, Plastic Cup iniciatíva

PODROBNÉ POKYNY

Usmernenia pre list:

V druhej lekcii sa deti posunú o úroveň vyššie vo svojich vedomostiach o rieke, zatiaľ sa pozerajú na oblasť zdroja, t. j. na odosielateľa správy vo fľaši. V druhej lekcii však prejdú cestu vody po prúde, alebo odborne povedané "údolím", až k moru. V myšliach sa im spája, že medzi riekami a moriami existuje priama súvislosť. Okrem toho sa deti dozvedia o správaní sa hlavných druhov odpadu - plastu, papiera, skla, kovu - keď sa dostanú do vody. Deti chápu, že znečistenie, ktoré voda vyplaví, nezmizne, niekde sa znovu objaví a spôsobí problémy ľuďom žijúcim v blízkosti rieky. Aktivitu 2 možno realizovať vonku aj v triede. Namiesto tenkej pásky (ktorú vietor ľahko odfúkne) na brehu navrhujeme lano alebo špáry. V tejto lekcii sa tiež dozvieme o novom živom organizme a pochopíme správanie sa riečnych odpadov a spôsob, akým vznikajú nahromadené riečne odpadky alebo skládky. Lekcia tiež učí opatrnosti, pričom rôzne druhy odpadu sa správajú rôzne, a poukazuje na to, že voda je nebezpečné a dynamické prostredie a treba ju rešpektovať. Na zadnej strane správy o fľaši sa nachádza mapa triedy, ktorej základy odporúčame nakresliť vlastnoručne. Odporúčame, aby ste na konci úloh uskutočnili zhrnutie a uistili sa, že deti pochopili hlavné posolstvá. Možno ste si na prvý pohľad všimli, že v našej knihe na tému preventívne opatrenia a nebezpečenstvá sme sa neobmedzili len na nebezpečenstvá riek, ale ukázali sme, že aj my ľudia sme pre rieky nebezpeční. Jedným z hlavných posolstiev tejto relácie je, že my a rieka môžeme byť v bezpečí, len ak sa budeme navzájom rešpektovať a starať sa o seba. Po každej relácii urobte zhrnutie. V nasledujúcich riadkoch vám poskytneme niekoľko návodov.

Usmernenia pre skupinovú prácu:

V druhej kapitole sa deti oboznámia so základmi mapovania odpadov a toku riečného odpadu. To si vyžaduje základné znalosti o fyzikálnych vlastnostiach odpadu (napr. kartón sa vo vode rozpadá, sklenená fľaša sa po naplnení vodou potopí atď.) V prípade plastov je veľmi zaujímavé, že PET fľaše sa po naplnení tiež potopia, ale etylén a/alebo propylén nie. Je užitočné zdôrazniť, že PET fľaše tiež plávajú, ak sa po použití nasadí späť uzáver, a podľa skúseností riečnych záchranárov sa to zvyčajne deje. V opačnom prípade by stovky ton fliaš v riekach neplávali, ale všetky by sa potopili! Pre štúdium mapy je užitočné vedieť, že Tisa je najdlhší prítok Dunaja (966 km) a druhý najväčší z hľadiska prietoku po Sáve. Krajiny povodia Tisy (Ukrajina, Rumunsko, Maďarsko, Slovensko, Srbsko) sa dohodli na posilnení cezhraničnej spolupráce s cieľom dosiahnuť integrované riadenie vodných zdrojov v povodí.

Tisa pramení na Ukrajine, prechádza Rumunskom a Slovenskom a potom sa vlieva do Dunaja v Srbsku, ktorý nakoniec odvádza vodu Tisy cez Rumunsko a Bulharsko do Čierneho mora. Miesto, kde sa rieka vlieva do jazera, väčšej rieky alebo oceánu, sa nazýva ústie. Ako rieka tečie, nabera sedimenty z riečného dna, eroduje brehy a odnáša odpad do vody. Ústie rieky je miesto, kde sa väčšina štrku, piesku, bahna a hliny - tzv. sediment - rozprestiera a ukladá.

Možno ste si všimli, že v druhej kapitole príručky Riversavers je niekoľko skupinových seminárov o rizikách a bezpečnostných opatreniach. Bezpečnosť je pri organizovaní čistenia riek veľmi dôležitá. Nech už ide o akúkoľvek činnosť (neskôr uvidíte, že pre rieky môžeme robiť veľa vecí, od jednoduchých výletov až po čistenie a adopcie riek), prvým krokom je vždy výber správneho úseku rieky a zaobstaranie správnych nástrojov a vybavenia. Úsek rieky je vhodný, ak je ľahko prístupný, nie je príliš strmý, nie je príliš blízko intenzívnej dopravy a má prírodné hodnoty (napr. dobrý vzduch, ticho, staré lužné stromy). Vybavenie a bezpečnostné opatrenia sú vhodné, ak ste si vopred zabezpečili vhodné oblečenie (vrstvené oblečenie, turistické obuv, pestrofarebný klobúk, bundu, aby bolo každého vidieť, klobúk, pršiplášť) zásoby (jedlo, vodu alebo dezinfekčný prostriedok na umývanie rúk, ochranné rukavice na zbieranie odpadkov, v prípade potreby aj spony na odpadky, opaľovací krém, sprej proti komárom, na zimné túry, keď sú holé konáre zle viditeľné, sa odporúčajú aj okuliare). Na začiatku každého stretnutia si pripravte inštruktáž! Nezapadnite deťom pripomenúť, aby sa pohybovali spoločne, na dohľad od seba.

PODROBNÉ POKYNY, POKRAČOVANIE.

Zdôraznite, čo robiť, ak niekto musí ísť na toaletu. Tiež povedzte, čo robiť, ak sa niekto stratí a nevidí ostatných. Pohybujte sa hlasno, buďte viditeľní, aby ostatní ľudia a zvieratá v lužnom lese vedeli o vašej prítomnosti už z diaľky! Pokiaľ ide o zbieranie odpadkov na brehu vodného toku, zapojte sa do neho len vtedy, ak boli rodičia vopred informovaní, ak súhlasili s programom v prírode, ak majú deti ochranné pomôcky a ak vás počúvajú. Opatrne zbierajte odpadky vyplavené riekou, zvyčajne už umyté, a dávajte ich do vreca, pričom si nasadzte ochranné rukavice. Fľaše a ťažké predmety by mali zbierať len dospelí. Neodhadzujte odpadky, ktoré predstavujú hygienické riziko (napr. toaletný papier, kondómy, zdochliny zvierat), mali by ste ich nechať na mieste nálezu, pre istotu ich označte a držte deti v dostatočnej vzdialenosti.

Pokyny pre individuálne a online cvičenia:

V tejto kapitole pokračujeme v skúmaní druhov, ktoré zohrávajú dôležitú úlohu v živote rieky. Bobor je druhým najväčším hlodavcom na svete. Je bylinožravý, živí sa kôrou a výhonkami mladých stromov. Žije v rodinách a členovia rodiny "pracujú" spoločne. Bobry sú dômyselní vodní inžinieri, ktorí si budujú podzemné nory s vchodmi pod vodou, aby sa chránili pred predátormi. Stavajú aj priehradu. Bobor je veľmi priateľsky vyzerajúce zviera s plochým šupinatým chvostom, hnedou hustou srstou, hodvábnou a nepremokavou, a malými očami a ušami. Pod vodou dokáže zatvoriť nos a uši. Na zadných nohách má pavučinovité prsty. Má veľké dlhé zuby, ktoré používa na ohlodávanie stromov.

Pre online cvičenie je užitočné vedieť, že Dunaj je po Volge druhou najdlhšou riekou na európskom kontinente. Dunaj vzniká z dvoch malých potokov, ktoré sa vlievajú do jedného koryta v Donaueschingene v Čiernom lese v Nemecku. Dunaj je najmedzinárodnejšou riekou na svete, keďže má spoločné povodie s 19 krajinami, z ktorých 11 sú členské štáty EÚ. V povodí Dunaja žije 83 miliónov ľudí. Rieka napája veľkú časť strednej a juhovýchodnej Európy, od Čierneho lesa až po Čierne more. Tečie cez Rakúsko, Slovensko, Maďarsko, Chorvátsko, Srbsko, Rumunsko, Bulharsko, Moldavsko a Ukrajinu. Medzi mnohými mestami na rieke sú 4 hlavné mestá - Viedeň, Budapešť, Belehrad a Bratislava. Tisa je najdlhším prítokom Dunaja (966 km). Niekoľko kilometrov južne od mesta Szeged Tisa prekračuje maďarské hranice a vstupuje do Srbska. Napokon sa vlieva do Dunaja pri obci Stari Slankamen v srbskej Vojvodine. Níl je najdlhšia rieka na svete. Od strednej Afriky až po severovýchodnú Afriku tečie na sever cez 11 krajín a vypúšťa 2 800 metrov kubických vody za sekundu do Stredozemného mora. Medzinárodnejší je len Dunaj, ktorého povodie zdieľa 19 krajín! Druhou najdlhšou riekou na svete je Amazonka, ktorá sa začína vysoko v Andách na východe Južnej Ameriky, preteká cez najväčší dažďový prales na svete, prechádza siedmimi krajinami a vlieva sa do južného Atlantiku. Jang-c'-ťiang v Číne je najdlhšou riekou v Ázii a najdlhšou riekou, ktorá preteká jednou krajinou. Od svojho prameňa na Tibetskej náhornej plošine až po ústie vo Východočínskom mori rieka tečie naprieč Čínou v dĺžke 6 300 km a na viac ako troch štvrtinách svojej dĺžky sa kľukatí cez hory. Jang-c'-ťiang je hlavnou čínskou vodnou cestou a v povodí Jang-c'-ťiang žije tretina čínskej populácie. Mississippi je najdlhšia rieka v Severnej Amerike. Merané od jej tradičného prameňa pri jazere Itasca je Mississippi dlhá 3 730 km, ale merané od Brower's Spring v Montane - najvzdialenejšieho bodu Mississippi od mora - je rieka v skutočnosti dlhá 5 970 km.

Online úlohy si vyžadujú prístup na internet a zariadenie na prehliadanie. Ak ste na úlohu technicky spôsobilí, odporúčame vám okrem Map Google navštíviť aj Google Earth! Krajina je tam ešte krajšia, môžete preletieť ponad riekou, akoby ste boli v lietadle! Ak vašu triedu tvoria deti so smartfónmi, odporúčame stiahnuť si aplikáciu Trashout. Táto aplikácia vám bude užitočná pri cvičeniach na mapovanie odpadov v nasledujúcej kapitole.

3. UROBME MAPU POKLADOV!

VEOBEČNÉ INFORMÁCIE

Zostavte mapu a vydajte sa k brehu rieky! Predchádzajúce sedenia by sa mohli vykonávať vonku a medzi štyrmi stenami, ale v tretej kapitole nájdete pokyny na prácu konkrétne vonku. Nebojte sa, základné aktivity sú ideálne na vykonávanie s malými deťmi, a to vo všetkých štyroch ročných obdobiach. Dnešnou úlohou je vytvoriť s deťmi "mapu pokladu". Zatiaľ nejde o zber odpadu, len o zhodnotenie, kde a koľko odpadu sa nachádza na blízkom brehu rieky. Ako zvyčajne, aj toto stretnutie sa začína listom. Tentoraz je jeho autorom kapitán Plastik, starý riečny záchranár, ktorý deti oboznámi s treťou tézou riečnych záchranárov: rieka je zraniteľná a treba ju chrániť. Jeho poslanstvo tiež vysvetľuje, prečo je dôležité objaviť miesta, kde sa nahromadilo najviac plastov. Nikdy sa nezaoberajte odpadkami vyhodenými alebo nelegálne pohodenými pri ceste! Za tie sú zodpovedné iné inštitúcie. Starajte sa len o odpad, ktorý rieka preniesla a uložila na svojich brehoch. Riečne odpadky sa dajú ľahko rozpoznať, svedčia o tom, že veľa cestovali po rieke a v predchádzajúcej kapitole sme sa dozvedeli, že sa k nám takmer bez výnimky dostali plávajúc na vode.

Táto kapitola sa točí okolo máp. Oplatí sa do nich ponoriť, odporúčame napríklad [mapu Čistá Tisa](#), ktorú si môžete prezrieť vo všetkých jazykoch Tisy. Tu si môžete pozrieť aj oblasť, ktorú ste si vybrali na zasadnutie. S menšími deťmi je dobré pripraviť si papierovú mapu a ceruzkou vyznačiť znečistené oblasti. Ak sa na mapovanie chystáte so staršími deťmi a máte možnosť použiť aplikáciu pre smartfóny, stiahnite si [aplikáciu Trashout](#). Pripravili sme krátke [inštruktážne video o](#) tom, ako aplikáciu používať. Na mapovanie odpadu si ako miesto nájdite blízky, ľahko a bezpečne prístupný, krásny úsek rieky. Je úplne v poriadku, ak na brehu nie je veľa odpadkov. Pre deti vo veku 6 až 10 rokov bude zaujímavé akékoľvek cvičenie v teréne a so staršími deťmi môžete navštíviť aj trochu viac znečistený úsek pláže. Plánujte s reálnou vzdialenosťou primeranou vekovej skupine. Skontrolujte predpoveď počasia na deň výletu. Ak je počasie zlé, výlet odložte. Nevyrážajte bezprostredne po búrke alebo silnom daždi, pretože na mokrej pôde sa ťažko pohybuje.

Vytlačte list a vložte ho do plastovej fľaše. Ak máte možnosť, poštu s fľašou vopred ukryte na brehu rieky. V prípade starších žiakov to nemusí byť potrebné. Keď prídete na miesto, nezabudnite zorganizovať inštruktáž, skontrolujte aj oblečenie a vybavenie. To by ste mali urobiť skôr, ako nájdete stanovište s fľašou, pretože to odvedie pozornosť detí. S deťmi nižších ročníkov sa pohybujte v jednej skupine, s deťmi vyšších ročníkov sa môžete rozdeliť do menších skupín. Odporúča sa tiež určiť a vybrať vedúceho. V oboch prípadoch sa dohodnite na programe, kedy a kde sa budete stretávať. Upozornite všetkých, aby sa vyhýbali strmým plážam a pobrežiam. Je dôležité, aby sa nikto nepribližoval k bahnitým oblastiam, hlbkej vode a naplavenému drevu. Ak v záplavovej oblasti narazíte na mŕtve zvieratá, vyhnite sa mu. To isté urobte, ak nájdete osie hniezdo. Pred mapovaním si dôkladne nabite mobilný telefón, je dobré mať so sebou spoločníka alebo pomocníka, s ktorým si môžete dohodnúť telefónne číslo a miesto stretnutia. V pravidelných intervaloch si urobte prestávku. Zhromaždíte okolo seba deti. Chlapci po pravici a dievčatá po ľavici by mali v prípade potreby chodiť na toaletu spoločne. Požadajte deti, aby nepoužívali veľa toaletného papiera a aby si v zemi vykopali malú oľu a po skončení ju zakryli. V prípade, že sa stratia, odporúčte, aby v prípade, že sa niekto náhodou oddelí od ostatných, každú minútu hlasno volali. Ak pomoc neprichádza, ale vidíte rieku, prejdite na breh, sadnite si do bezpečnej vzdialenosti od vody a počkajte. Ak rieku nevidíte, zostaňte na mieste a každú minútu kričte. Pomoc čoskoro príde. Ak si toto všetko vyrozprávate, nebude žiadny problém a výlet bude pre všetkých veľkým zážitkom.

VEOBECNÉ INFORMÁCIE, POKRAČOVANIE.

Na sedenie budete alebo môžete potrebovať tieto pomôcky:

- ✓ 1 suchá, čistá plastová fľaša s uzáverom;
- ✓ 1 kus dlhého tenkého modrého povrázku, špagátu alebo stuhy (minimálne 2 metre, ideálne 7-10 metrov);
- ✓ 1 vytlačená poštová správa na fľaši;
- ✓ 1 čiarový náčrt na zadnej strane listu, akýsi náčrt mapy, s úsekom rieky, po ktorom budete prechádzať;
- ✓ 1 pero alebo vodeodolný fix;
- ✓ s mladšími deťmi si pripravte niekoľko kópií máp a potrebný počet ceruziek;
- ✓ so staršími deťmi Trashout aplikácia, mobilný telefón, powerbanka;
- ✓ turistické vybavenie;
- ✓ možno roh alebo dudy používané na športových podujatiach.

TIP: Okrem potrebných informácií a povolení neváhajte požiadať rodičov alebo priateľov o pomoc pri realizácii aktivity! Spýtajte sa detí, či je niekto alergický na bodnutie včelou alebo osou. Ak sú v skupine takéto deti a chystáte sa mapovať v lete, pred túrou sa opýtajte na názor lekára alebo si vezmite so sebou nejaké zdravotnícke potreby (antihistamín, antiseptikum, náplasti, fenistil). Ak idete na túru v období kliešťov, je dobré nastriekať deťom na nohy a čiapky repelent proti hmyzu.

POZOR: Na nasledujúcej strane sa bude nachádzať **POSOLSTVO V FĽAKE**. Vytlačte si posolstvo spolu so zadnou obálkou, bude sa vám hodiť na zasadnutie! Ak si nevytlačíte celú knihu, ale len vybrané strany, ušetríte papier, náklady a tiež životné prostredie. Aby to bolo hravé a pôvabné, vystrihnite ikonu tlačiarne z ľavého horného rohu nožnicami.

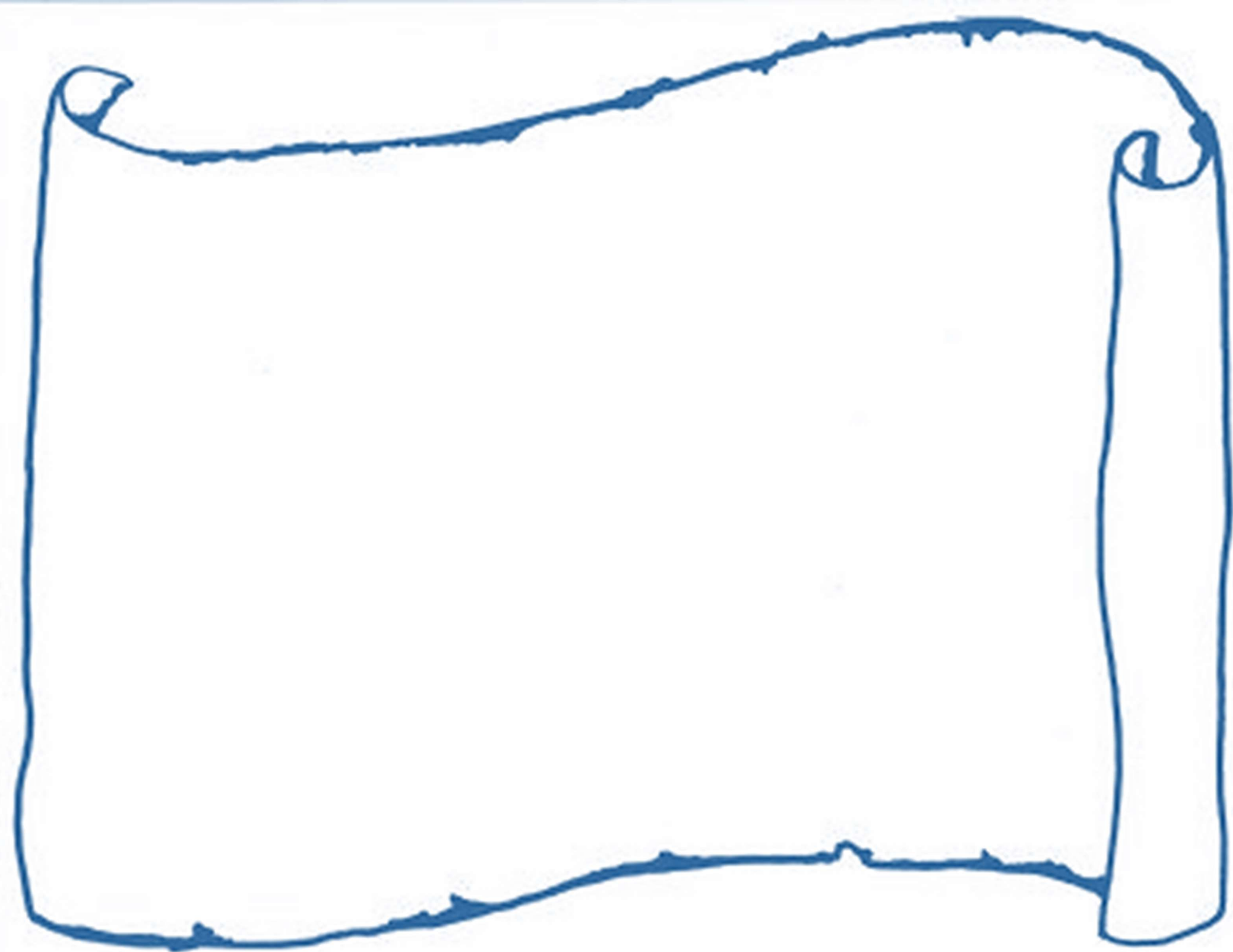
Dobrý deň, dobrý deň, Bello, vstúpte!

Som kapitán Plastik, môžete ma vidieť na tejto kresbe. Vyrastal som pri rieke, môj otec bol rybár. Vždy som sníval o tom, že sa stanem veľkým námorníkom a budem sa plaviť po riekach a moriach. Hádajte čo, podarilo sa mi to! Preplával som sedem riek a sedem morí. A kamkoľvek som sa vydal, mapy mi vždy pomohli nájsť cestu. Tisíce rokov sa na pobreží nenachádzali žiadne odpadky, len rastliny a zvieratá. Aké to bolo krásne, však? Teraz sú na brehoch riek hromady odpadkov. Podľa tretieho zákona ochrancov riek: rieka je zraniteľná a potrebuje ochranu. Aká je to pravda! Myslím, že každý by mal urobiť niečo pre to, aby boli rieky čisté. Rieky nám toľko dávajú, je len správne, že by sme im mali niečo vrátiť. Od profesora Greenhearta som pochopil, že ste sa v škole učili, že tam, kde sa do riek vyhadzuje plastové znečistenie. Viete, ako ten stĺp s fľašou, ktorý vyplavilo na breh. Tieto znečistené miesta sú pre rieku ako rany. Teraz vás žiadam, aby ste pomohli vyliečiť rieku, najprv tým, že nám pomôžete nájsť rany v krajine, znečistené miesta. Hľadáme miesta, kde sú hromady odpadu alebo riečne odpadky. Miesta, kde rieka po povodniach uložila svoj nadmerný náklad: fľaše a iný riečny odpad. Otočte môj list a uvidíte mapu. Prosím vás, aby ste na ňu nakreslili znečistené miesta, ktoré ste našli. Je to jasné? Je dôležité, aby ste teraz nezbierali odpadky na pláži. Ešte nič nezbierame, len robíme prieskum, mapujeme. Je to veľmi dôležitá činnosť, pretože rieku môžeme vyčistiť len vtedy, ak vieme, kde je znečistenie. Ak budete svoju prácu robiť dobre, čoskoro budeme mať super mapu odpadu, z ktorej budeme vychádzať. Takže dobré mapovanie, poďme sa pustiť do čistenia riek!

Ahoj Ahoj Bello, Koniec!
Kapitán Plast

P.S.: Predstavte si, že som raz robil mapu odpadu pozdĺž Nílu, keď som sa odvážil príliš blízko vody, pošmykol som sa na bahnitom brehu a spadol do vody. Je dobré vedieť, že Níl je jednou z najdlhších riek na svete a je domovom krokodílov. No dostal som sa von tak rýchlo, ako som len mohol, skôr než ma krokodíl uhryzol do zadku. V rieke, v ktorej sa nachádzate, krokodíly nie sú, ale dávajte si pozor! Voda vás môže ľahko odplaviť alebo môže byť veľmi studená. Takže ma počúvajte a neodvážte sa príliš blízko k vode. Pamätaj si, že keď si v rieke, buď opatrný! Ak sa tým budeš riadiť, získaš veľa skvelých zážitkov. Jo, a aby som nezabudol, počul som, že máš Riversavers'Diary. Ďakujem, že ste tento list zaradili ako pripomienku.

3.1 ÚLOHY PRE SKUPINY

3.1.1.

Pozorne si pozrite mapu na zadnej strane správy! Na mape môžete identifikovať úsek rieky, ktorý máte pred sebou, a jeho hlavné znaky. Skôr ako začnete mapovať, vyznačte si na mape, kde sa nachádzate, a porozprávajte sa o tom, kde a kedy sa stretnete na konci mapovania. Mladšie deti nech sa pohybujú spolu s učiteľom. Staršie deti, v skupinách po 3-4, môžu začať mapovať so súhlasom učiteľa. Zostaňte blízko seba, vo vzájomnej vzdialenosti na dohľad a na počutie. Nedotýkajte sa odpadkov na brehu rieky. Na vyznačenie znečistených oblastí na mape použite guľôčkové pero alebo vodeodolnú fixku. Na papierovej mape vyznačte pekné miesta (diery, staré stromy). Ak máte smartfón a dostali ste pokyny, robte mapovanie odpadu pomocou aplikácie [Trashout](#).

TIP: Mapovací mobilný telefón by mal mať predplatné mobilného internetu. To, že máte smartfón, neznamená, že nemôžete mapovať na papieri. Digitálne údaje sa môžu ľahko stratiť spolu s telefónom a novým programom.

3.1.2.

Stretnite sa a podel'te sa o svoje skúsenosti. Ak ste boli na brehu rieky vo viacerých skupinách, vyberte spomedzi seba hovorcu, ktorý ostatným porozpráva o svojich prvých skúsenostiach s mapovaním odpadu. Povedzte im, či ste videli nejaké nezvyčajné tvory a nahláste, kde a koľko ste našli skládok odpadu pri rieke. Ukážte si navzájom mapy, ktoré ste vytvorili, a porovnajte údaje. Odpovedzte na nižšie uvedené otázky. Aký bol váš výlet po rieke? Čo zaujímavé ste videli? Boli tam nejaké nebezpečenstvá, a ak áno, ako ste sa vyhlili problémom? Prečo si myslíte, že nie je vhodné dotýkať sa riečnych odpadkov ležiacich na brehoch holými rukami? Prečo si myslíte, že správcovia riek nazývajú mapy znečistenia ako mapy pokladov?

3.2 JEDNOTLIVÉ ÚLOHY

3.2.1.

Pozrite si [obrázok](#) bieleho bociana! Potom si prečítajte tento [opis bociana bieleho](#). Nakreslite mapu, na ktorej bude znázornené, kde bocian biely trávi zimu a ako ďaleko sa každý rok vracia. Ak radšej píšeš, ako kreslíš, napíš esej o bocianoch bielych a vysvetli, prečo sa každoročne vracajú do lužných lesov.

3.2.2.

Pri mapovaní nezabudnite na divokú prírodu! Ak uvidíte krásneho vtáka alebo kvet, zapíšte si ho a nakreslite. Napíšte esej alebo zápis do denníka o tom, aké to bolo dnes na rieke.

TIP: Najlepšie zo svojich výtvorov si zapíšte do denníka Riversavers!

6. obrázok: Bocian biely. Fotografia Charlesa J. Sharpa, CC BY-SA 4.0
<<https://creativecommons.org/licenses/by-sa/4.0/>>, prostredníctvom Wikimedia Commons

3.3 ONLINE CVIČENIA

3.3.1.

Pozrite si najnovšiu epizódu série vzdelávacích filmov projektu 5 Countries I River!

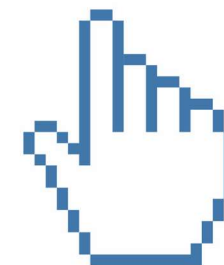
V nastaveniach vyberte titulky zodpovedajúce vášmu rodnému jazyku. Keď sa titulky zobrazia, spustíte prehrávanie! Diskutujte spolu o tom, čo bolo na filme zaujímavé. Ak vás niečo vo filme zaujalo, vyhl'adajte to na internete a ukážte ostatným, čo ste našli!

3.3.2.

Prejdite na [mapu Čistá Tisa](#)! Pozrite si, koľko znečistených oblastí našli záchranári na úseku rieky vo vašej blízkosti! Potom nájdite to isté miesto na webovej stránke [Arcanum, ktorá porovnáva staré mapy s dnešnými satelitnými mapami](#). Pozrite sa, ako bola Tisa a ďalšie rieky zakreslené pred reguláciou! Vytvorte nákresy a diskutujte o tom, čo sa zmenilo.

3.3.3.

Ak máte smartfón, stiahnite si aplikáciu [Trashout](#). V závislosti od toho, koľko znečistených oblastí máte na pláži, pridajte do aplikácie Trashout nové body pomocou smartfónu, a to buď spoločne, alebo samostatne. Zhotovte fotografie, krátke videá z mapovania vašej cesty za prieskumom odpadu. Ak nájdete niečo zaujímavé, vytvorte správu s niekoľkými fotografiami a nahrajte ju spoločne na webovú stránku Čistá Tisa!

PODROBNÉ POKYNY

Usmernenia pre list:

Toto zasadnutie by sa malo konať na brehu rieky, ktorá je najbližšie k školám. Ak máte to šťastie, že na brehu tejto rieky nie sú riečne odpadky, mali by ste byť šťastní! Porozprávajte sa s deťmi o tom, aké máte šťastie, že žijete vedľa takej krásnej, čistej riečnej vody. Ak sú vaši žiaci mladí, odporúčame pozrieť si niekoľko videí o iných znečistených oblastiach a riekach. Ak namiesto riečnych odpadkov nájdete na brehoch rieky povalujúce sa odpadky (napr. plechovky od nápojov, fľaše od minerálok a sódovej vody, cigaretové ohorky, fľaše), môžete zmapovať aj tie. Ešte sa nedotýkajte odpadkov! So staršími žiakmi premýšľajte o tom, že sa vyberiete na trochu dlhšiu túru, možno prehľadáte dlhší úsek rieky. Ak sa vám to nepodarí, môžete vo svojom voľnom čase alebo s kamarátmi sami, prípadne sa opýtať rodičov, vyhľadať znečistenejšie miesta, prípadne si pozrieť [mapu Čistá Tisa](#) alebo požiadať o radu skúsených ochrancov riek v Plastic Cupe. Možno ste si všimli, že v liste kapitána Plasta sa používa prirovnanie, teda určitý slovník, ktorý pomáha deťom pochopiť znečistenie. Znečistené miesta opisuje ako rany, zranenia. A mapovanie v tomto kontexte nie je nič iné ako skúmanie rán, zranení krajiny a príprava na liečenie, na záchranu rieky. So staršími deťmi sa oplatí prejsť aj fakt, že rieky fungujú ako biologické filtre, ktoré neustále čistia vodu, ktorá do nich vteká. Napríklad 50 až 100 kilometrov po úniku odpadových vôd je ťažké zistiť znečistenie, rieka ho spracuje alebo usadí. S plastmi je to však inak. Tie sa filtrujú a vylievajú na určitých miestach. Kde presne, to musíme zistiť.

Usmernenia pre mapovanie:

Mapovanie je miestom, kde sa začína každá operácia riečneho záchranného systému. Vždy, keď plánujete činnosť na rieke, oplatí sa premýšľať a plánovať v dostatočnom predstihu. Mapovanie ukáže, aká veľká pomoc je potrebná na obnovu miesta do stavu bez plastov. Zistíme, kedy, kde, koľko a akého odpadu sa nachádza. Nesnažte sa o rozsiahle čistenie rieky s neploletými deťmi. Budte opatrní a rozvážni a pre deti vo veku 6 až 10 rokov odporúčame čistiť len veľmi malé plochy a robiť tzv. čistenie rieky. S deťmi na strednej alebo vysokej škole môžete uvažovať o väčšej akcii čistenia rieky. Ak má veľa detí v triede mobilné telefóny, môžete ich vyzvať, aby si stiahli a používali aplikáciu Trashout. Ak sú vaše deti mladšie, ukážte im, ako mapujete odpadky na vlastnom telefóne! Vyhýbajte sa strmým brehom riek, pohybujte sa spoločne a noste pestré oblečenie! Približujte sa k plytkým brehom, sadnite si a vychutnávajte si riekku. Plánujte s reálnou vzdialenosťou a myslite na cestu späť. Pred mapovaním si skontrolujte predpoveď počasia. Za veterného počasia nechodte pod stromy na brehu rieky! Uschnuté konáre sa môžu pri silnom vetre odlomiť a spadnúť. Pamätajte na hlavné posolstvo druhej kapitoly: bezpečnosť na prvom mieste! Povzbudenie: Učivo a metódy sme vyskúšali aj s deťmi predškolského veku a veľmi sa im páčilo.

Vybavenie potrebné na mapovanie:

1. Smartfón/mapa (stiahnite a vyskúšajte si aplikáciu Trashout a mapu miesta výletu ešte doma, možno nebudete mať dobrý signál mobilného internetu). 2. Na dlhšie výlety powerbanka na nabíjanie telefónu. 3. Sezónne oblečenie (oblečenie by malo byť pestré, nápadné, aby ste sa videli už z diaľky. Oblečenie by malo byť pevné, odolné voči trnám lužnej vegetácie. Odporúčajú sa gumené čizmy, turistické topánky alebo topánky s hrubšou podrážkou).

PODROBNÉ USMERNENIA, POKRAČOVANIE.

4. Batoh. 5. Jedlo a nápoje (vezmite si so sebou dostatok vody a jedla, najmä ak musíte prejsť dlhú cestu). 6. Povolenie (môžete ho potrebovať, ak prechádzate cez chránené územie alebo súkromný pozemok a chcete preukázať, že vykonávate environmentálnu činnosť). 7. Fotoaparát alebo príručnú kameru. 8. Pepřový sprej (v prípade, že sa v oblasti nachádza veľa túlavých psov alebo divých zvierat). 9. Kompas. 10. vreckovky, toaletný papier.

Pokyny pre individuálne a online cvičenia:

Tieto činnosti by sa mali vykonávať skôr v triede ako vonku. Bocian biely uprednostňuje zalesnené oblasti v blízkosti mokradí. Niečo viac o tomto druhu si môžete prečítať na [Wikipédii](#). Výhodou online encyklopédie je, že ten istý článok môžete nájsť a prečítať si ho vo viacerých jazykoch. Tento druh je použitý ako príklad, pretože sa vyskytuje aj pri rieke Tisa a jeho zimoviská sú ďaleko v Afrike. Zaujímavosť: V roku 1909 chytil juhoafrický lovec bociana bieleho krúžkovaného v Maďarsku. Bol to prvý dôkaz, že tieto vtáky môžu absolvovať takú dlhú cestu. Objav urobili Ottó Herman a Jakab Schenk a viac sa o ňom dočítate na [webovej stránke Maďarskej ornitologickej spoločnosti](#).

Pokyny k mape Arcanum:

Ak sa pozriete na staré mapy, uvidíte, že Tisa bola kedysi oveľa klukatejšia. Vyrezávanie zákrut a skracovanie koryta rieky sa nazýva regulácia rieky. Cieľom zásahu bolo zabrániť záplavám a uvoľnené záplavové územia sa začali obrábať. Podľa súčasných vedeckých poznatkov dnes vieme, že regulácia rieky nepriniesla len výhody, ale spôsobila aj veľa škôd. Vedci sa domnievajú, že rýchle odvodňovanie a narovňovanie riečnych koryt súvisí s vysušovaním a vysušovaním dolného toku povodia Tisy. Jedinečný [synchronizačný pohľad](#) Arcanum nám umožňuje vidieť vedľa seba minulé a súčasné podmienky. Európska únia si uvedomuje ekologický význam prirodzených povodí, preto vo viacerých krajinách spustila programy obnovy riek. Cieľom týchto zásahov je obnoviť čo najväčšie územie do pôvodného, na vodu bohatého, prirodzeného stavu. Ak vás táto téma zaujíma viac, odporúčame vám film WWF "[Krajina bielych vôd](#)" od Pétera Kajnera, alebo ak máte viac času na kino, vrelo odporúčame film "Bola raz jedna [krajina bielych vôd](#)" od Balázsa Szendőfiho.

4. PRIPRAVME SA!

VEOBEČNÉ INFORMÁCIE

Ak ste tu v knihe, znamená to, že ste boli pri rieke aspoň raz. Zozbierali ste veľa zážitkov, vytvorili mapy a v Denníku riečnych záchranárov je veľa kresieb, poznámok a listov. Po všetkých zážitkoch, poznatkoch a zozbieraných informáciách je čas urobiť niečo spoločne pre čistejšie rieky. Navrhujeme realizovať kapitolu 4 v prostredí triedy, v interiéri. Ďalšia kapitola, kapitola 5, je o prvej operácii riversaverov, a keďže ide o veľkú vec, celú túto kapitolu venujeme príprave na ňu. Deti sa takmer nepozorovane naučia, ako rozlišovať rôzne druhy odpadu a čo s nimi robiť v teréne, a to všetko vložené do zaujímavého príbehu. Keďže poznáte svoju triedu, rozhodnete sa, ktorú náročnú úlohu si zoberiete na starosť. Pri malých deťoch buďte opatrní, ale pri väčších deťoch buďte odvážnejší, ako je vysvetlené v nasledujúcej kapitole. Ak máte pocit, že vaši žiaci sú na čistenie rieky príliš malí, odporúčame vám preskočiť z kapitoly 4 na kapitolu 7, Adopcia rieky. Ak sú vaše deti nadšené a šikovné, pokojne sa do čistenia rieky pustite. Malé povzbudenie: pod správnym dohľadom môžu aj škôlkari pomáhať pri čistení riek.

Ak ste už určite očakávali, táto kapitola je založená na liste, ktorý deťom napísal P.J. PlasticpiRAT, staviteľ lodí, vynálezca a údržbár narodený na Veľkej tichomorskej odpadkovej škrvne. Ak chcete so svojou triedou pracovať v skupine, odporúčame vám, aby ste si tentoraz vytlačili viac ako jeden list A4. Na prvom by mal byť list P.J. Druhú stranu A4 vytlačte samostatne. Ak triedu rozdelíte na skupiny, odporúčame vám vytlačiť jednu kópiu listu PJ a niekoľko kópií druhej strany, aby každá skupina mala kópiu druhej strany. Po vytlačení prvej strany posolstva vás prosíme, aby ste ju roztrhali. Pre malé deti papier roztrhajte na niekoľko väčších kúskov, ak sú deti veľké a šikovné, roztrhajte ho na veľmi malé kúsky. Kúsky rozhádzajte v jednom rohu triedy. Na začiatku hodiny nechajte deti nájsť kúsky papiera, pozbierať ich, potom si sadnúť za stôl a pokúsiť sa napísať odkaz. Keď sa im kúsky podarí úspešne poskladať, môžu ich zlepiť lepiacou páskou alebo celluxom. Cellux je dobrý, pretože je priehľadný, takže môžete prečítať každý kúsok písma. Na dokončenie aktivity budete potrebovať nasledujúce veci:

- ✓ 1 list papiera A4 s písmenom (roztrhaný)
- ✓ 1 list papiera A4 s listom (nie roztrhaný, ak by deti nemohli list odoslať)
- ✓ 1 až 5 listov A4 s vytlačenými symbolmi odpadu (počet závisí od počtu skupín v triede)
- ✓ hárky farebného papiera (ideálne A4, žltý, zelený a čierny, ale možné sú aj iné farebné kombinácie).
- ✓ 1 pár nožníc (ak pracujete vo viacerých skupinách, môžete použiť viac párov nožníc)
- ✓ 1 rolka celluxu

TIP: Začnite v rohoch, uľahčí to skladanie puzzle. Ak sa nechcete trápiť s celluxom a lepiacou páskou, použite namiesto toho obyčajné lepidlo na papier. Nájdite si kus kartónu alebo iného tuhšieho papiera a postupne naň nalepte jednotlivé kúsky papiera. Ak ste šikovní, čoskoro budete mať celý odkaz.

POZOR: Na nasledujúcej strane sa bude nachádzať **POSOLSTVO V FLÁKE**. Vytlačte posolstvo spolu so zadnou obálkou, bude sa vám hodiť na zasadnutie! Ak si nevytlačíte celú knihu, ale len vybrané strany, ušetríte papier, náklady a tiež životné prostredie. Aby to bolo hravé a pôvabné, vystrihnite ikonu tlačiarne z ľavého horného rohu nožnicami.

Ahoj kamaráti!

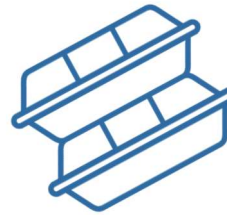
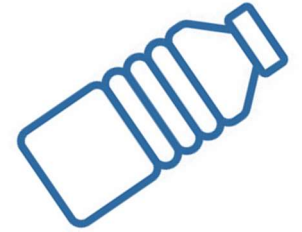
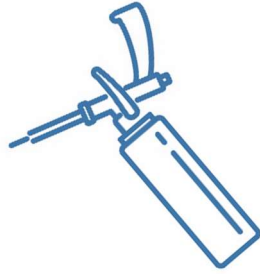
Tisíckrát sa ospravedlňujem, že som vám spôsobil toľko problémov, ale ja vždy všetko prežívam. Nanešťastie, nám hlodavcom sa to stáva často. Volám sa P.J., PlastpiRAT. Som potomok oceánskych potkanov a starý priateľ kapitána Plastika. Chňapanie po papieri je u PlastpiRATov niečo ako prapôvodná potreba, a preto sa po nás zachovalo veľmi málo záznamov, a preto sa, samozrejme, predpokladá, že nevieme čítať ani písať. Ale na GPGP, čiže Veľkej tichomorskej odpadkovej škvrne, kde som sa narodil, som sa naučil čítať a písať veľmi rýchlo. Z kníh napríklad viem, že väčšina plastov plávajúcich v oceánoch pochádza z riek, ktoré sa vlievajú do morí. Z 10 fliaš od tabletiiek, ktoré plávajú v mori, 8 pochádza z riek. Len samotný Dunaj odnáša do mora viac ako 4 tony plastov každý deň. Aká je táto rieka silná, že unesie toľko odpadu! Nemohol by som každý deň odniesť štyri tony.

Ale poviem vám štvrté pravidlo riečnych záchranárov. Rieka je nielen silná, ale aj stará! Tvorila krajinu už od pradávna, minimálne od čias dinosaurov, ale aj dlhšie. Áno! Rozrezávajú údolia, rozsekávajú skaly na malé kamienky. Snáď len oceán je mocnejší ako rieky. Tu v Oceánii všetci zbierajú plasty, ktoré končia v mori. A niektorí ľudia dokonca dokážu z plastových fliaš postaviť lode - nazývajú sa plastpiRAT. Som hrdý na to, že patrím k tvorom, ktorí plasty opätovne využívajú! Sme múdrejší ako mnohí ľudia, ktorí si myslia, že plast sa dá použiť len raz.

Povedzme, že sa napijú z fľaše od tabletiiek a vyhodia ju. Aká hlúposť, aké plytvanie! Počul som od kapitána plastu, že aj vy čistíte rieky. Ale odpad nielen zbierajte, ale ho aj opakovane používajte. Ak súhlasíte, budete triediť aj odpad, ktorý vyzbierate. Teraz vám pomôžem naučiť sa to. A ešte, aby som nezabudol! Ďakujem ti za zlepenie môjho listu. Je napísaný na stroji, pretože mám veľmi rád pomôcky. Všetky druhy gadgetov, ktoré sú elektronické. Toto som napísal na jednom z nich.

S priateľstvom, váš priateľ,
P.J., PlasticpiRAT

P.S.: Jedného dňa vám poviem, prečo sa volám P.J., ale dovedy. Prosím, otočte môj list a láskavo vystrihnite rôzne malé postavičky. Ďakujem. Ak ti niečo nie je jasné, opýtaj sa svojho učiteľa. Je veľmi múdra a povie ti, prečo je to potrebné. Verte mi :-)

4.1 ÚLOHY PRE SKUPINY

4.1.1.

Ak je trieda malá, pracujte spoločne. Ak je vás veľa, vytvorte samostatné skupiny - učiteľ vám s tým pomôže. Keď to urobíte, vezmite si druhú stranu listu P. J. PlasticpiRÁTa a pozorne si ju prečítajte. Na papieri sú jednoduché ikony a symboly. Vezmite si nožnice a opatrne strihajte po papieri, kým nebudú všetky symboly na samostatných listoch papiera. Potom vystrihnite kúsky farebného papiera v tvare vrecúška aspoň v troch farbách. Na jeden z nich napíšte "selektívne". Na druhý napíšte "sklo". Na tretí napíšte "komunálny". Keď budete pripravení, počúvajte učiteľa, ktorý vám povie, čo máte robiť. Kľúčom je, aby na každom papieri bol aspoň jeden smietnik. Nájdete medzi nimi sklenené fľaše, plastové fľaše, kúsky polystyrénu, kovový šrot. Dokonca aj nebezpečný odpad. To všetko odnáša rieka. Vašou úlohou je zoskupiť riečne odpadky. Pokúste sa zistiť, ktorý odpad patrí do ktorého vreca! A tiež zistíš, ktorého odpadu by si sa nemal dotýkať. Keď budeš hotový, povedz nám, ako si ich roztriedil!

TIP: Ak potrebujete rýchlo vytvoriť skupiny, použite metódu uzáveru, viac informácií nájdete v pokynoch na konci tejto kapitoly.

Ak sa vám podarilo zverejniť a zlepšiť správu P.J. PlasticpiRÁTa, uveďte ju v Denníku riečnych záchranárov! To isté urobte aj s výkresmi, ktoré ste vytvorili pre svoj skupinový projekt.

4.1.2.

Vytvorte skupiny a spoločne sa pokúste nájsť odpovede na nasledujúce otázky:

a.) prečo sa obťažovať triedením riečného odpadu? Prečo nehodiť všetko do vreca a potom to hodiť do koša?

b.) ako a čím by ste sa mali pripraviť na nadchádzajúcu operáciu záchrany riek?

Vyfarbite svoje posolstvo pomocou kresieb a ilustrácií. Svoje myšlienky povedzte ostatným krátkym a zaujímavým spôsobom.

TIP: Stanovte časový limit, koľko môžu deti hovoriť. Snažte sa, aby ich rozprávanie bolo krátke a zaujímavé. Ak je to potrebné, dajte zvukový signál, napríklad pískanie alebo píšťalku, keď čas vyprší.

4.2 JEDNOTLIVÉ ÚLOHY

4.2.1.

Predstavte si rieku s kamienkovým brehom. Ak sa pozriete pozorne, uvidíte, že každý kamienok je okrúhly. Kedysi to boli skaly a teraz je každý kúsok zaoblený. Ak ste ešte nevideli okrúhle riečne kamienky, prejdite na túto [stránku Wikipédie](#) a pozrite si [obrázok](#) niekoľkých okrúhlych kamienkov. Potom si pozrite [túto fotografiu](#) riečneho odpadu pod nánosmi. Zamyslite sa nad tým, ako sa sem, do podzemia, dostali všetky tieto fľaštičky s tabletkami? Aká sila ich premiestnila a čo sa s nimi stane, ak nikto nevyčistí rieku! Napíšte si svoje myšlienky alebo nakreslite obrázok a v krátkom rozhovore povedzte, čo si myslíte.

7. obrázok: Akumulácia sedimentovaného riečneho odpadu v blízkosti osady Zsurk, pri rieke Tisa. Foto: Ágnes Kiss, Plastic Cup iniciatíva

4.3 ONLINE CVIČENIA

4.3.1.

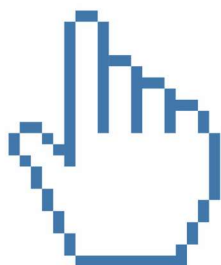
Pozrite si novú epizódu série vzdelávacích filmov projektu 5 Countries 1 River!

V nastaveniach vyberte titulky zodpovedajúce vášmu rodnému jazyku. Keď sa titulky zobrazia, spustíte prehrávanie! Diskutujte spolu o tom, čo bolo na filme zaujímavé. Ak vás niečo vo filme zaujalo, vyhl'adajte to na internete a ukážte ostatným, čo ste našli!

4.3.2.

Pozrite sa na tento obrázok a [prečítajte si opis](#) sterletu na Wikipédii! Ak máte viac času, pozrite si toto [video v angličtine](#) alebo [maďarčine](#) o sterlete.

Nakreslite si túto zvláštnu rybu a napíšte niekoľko viet o tom, prečo si myslíte, že je taká zvláštna. Ak radšej píšeš ako kreslíš, napíš krátku esej o tom, prečo sú tieto ryby v nebezpečenstve a ako im možno pomôcť. Dajte ostatným vedieť, čo si myslíte o prípade ryby sterleta!

8. obrázok: Mladý jeseter. Foto Ľubomír Hlásek,

http://www.hlasek.com/foto/acipenser_ruthenus_hf5946.jpg

PODROBNÉ POKYNY

Skôr než sa pustíme do podrobností, chceli by sme vám znovu pripomenúť, že zapojenie škôl do akcií na čistenie riek si vyžaduje zvýšenú pozornosť a prípravu. V prípade detí materských alebo základných škôl sa podľa skúseností spoločnosti Plastic Cup veľmi osvedčili aktivity čistenia riek s použitím palice [na zber odpadu](#). Ak sa vám ich podarí zohnať niekoľko, deti nebudú musieť na zbieranie odpadu používať rukavice a zber bude pre ne zaujímavejší a hravejší. Ak pinzetu nemáte, nenechajte sa odradiť! Vyčistite krátky úsek pláže, kde sa nenachádza žiadny vážnejší odpad, alebo namiesto riečnych odpadkov pozbierajte na brehu rieky niekoľko odhodnených cigaretových ohorkov alebo odhodnených fliaš od nealkoholických nápojov.

Usmernenia pre skupinové cvičenia:

Ak je žiakov príliš veľa na prácu v jednej skupine, rozdeľte sa do samostatných tímov. Osvedčenou metódou pri workshopoch Plastic Cup je vytvorenie "kmeňov čiapok". Odporúčame, aby ste, ak máte v triede dobre vytvorené, súdržné a vzájomne sa podporujúce skupiny kamarátov, nechali ich vytvoriť tím. Naopak, ak chcete v triede podporiť pocit spolupatričnosti, odporúčame vám kúpiť toľko čiapok, koľko je detí v triede, v toľkých farbách, aby ste mohli vytvoriť skupinu. Ak napríklad chcete mať v triede s 20 deťmi 4 skupiny, kúpte 5-5-5-5 čiapok rôznych farieb, dajte ich do klobúka/krabice a požiadajte deti, aby si jednu vylosovali! Každý bude zaradený do skupiny tej farby čiapky, ktorú si vylosoval.

Pri prvom skupinovom cvičení odporúčame, aby ste dohliadali na strihanie papierových tvarov. Požiadajte deti, aby si dávali pozor na ruky, aby nedošlo k poraneniu. Z farebných hárkov papiera by mal každý tím vystrihnúť tri kúsky v tvare vreca/vreciek, ktoré predstavujú skutočné vrecia na odpadky. Úlohou je umiestniť symboly vystrihnuté z druhého hárku papiera na vrece, do ktorého podľa nich patria odpadky z rieky. Napríklad symbol označený ako sklo by mali umiestniť na vrece so sklom. Dôležité! Vystrihnuté symboly budú obsahovať nebezpečný odpad. Napríklad mŕtve zvieratá, nemocničný odpad, lieky alebo chemikálie. Opakovane a dôrazne deťom zdôraznite, že sa ich nemajú dotýkať a že ich majú vždy nahlásiť dospelým.

Správne odpovede pre prvé skupinové cvičenie sú: plasty a kovy, ale len "čisté" plasty a kovy by sa mali dať do samostatného vrečka. Pod pojmom čistý rozumieme, že na odpade nie je viac ako riečny sediment. Je dôležité poznamenať, že masťné plastové fľaše a plechovky od piva naplnené blatom nie sú recyklovateľné, preto by sa mali vhadzovať do spoločného vreca, nie do selektívneho vreca. Všetko sklo, okrem rozbitého skla, by malo ísť do vreca označeného ako sklo a deti by sa ho nemali dotýkať. Rovnako by mali na mieste nechať aj zdochliny, zdravotnícky a nemocničný odpad, chemikálie. A kúsky polystyrénu, papuče, kúsky polyuretánovej peny a iný drobný odpad patria do spoločného vreca. Papierový odpad z posedenia odložte, pretože aj ďalšie diely série učebníc Čistá Tisa poskytujú tipy, ako použité, počmárané a rozstrihané kusy papiera premeniť na recyklovaný papier.

Usmernenia pre jednotlivé úlohy:

Podľa štvrtého pravidla správcov riek je rieka stará a silná, formuje krajinu od nepamäti. Z ilustrácie prvého samostatného cvičenia môžu deti vidieť, ako vyzeralo koryto rieky pred veľkými reguláciami. V dolných, nížinných úsekoch rieky bola Tisa klukatá, divoká a oveľa dlhšia ako dnes. Roznášala množstvo sedimentov a vody po krajine, ktorá preto prekypovala životom.

PODROBNÉ POKYNY, POKRAČOVANIE.

Ak deti porovnajú staré koryto rieky so súčasným, uvidia, že mnohé zákruty boli preťaté, aby voda mohla rýchlo prúdiť. Voda už teda neukladá toľko sedimentov, tečie rýchlejšie, "rúti sa". Pri prvom cvičení je vhodné povedať žiakom o sile rieky, o tom, ako premiestňuje tony sedimentov a dokonca poháňa turbíny vodných elektrární, ktoré vyrábajú elektrinu. Ak sa vaša škola nachádza na hornom toku rieky, jednoducho im ukážte kamienok a vysvetlite, že ho vyryl prúd rieky. Ide o to, aby si to uvedomili: rieka je tu už tisíce rokov a jej veľká sila neustále formuje krajinu.

Druhou individuálnou úlohou chceme upozorniť na skutočnosť, že rieka vďaka svojej obrovskej sile dokáže premiestniť aj veľké množstvo znečistenia. Ale tam, kde sa rieka spomalí, sa plasty ukladajú a potom sa prekryjú sedimentmi. Takto vznikajú riečne skládky, ktoré vidíte na obrázku. Je vhodné upozorniť žiakov, že bez zásahu tento plast zostane na mieste, rozdrobí sa, rozpadne a ďalej znečisťuje biotop.

Usmernenia pre online cvičenia:

Sterleta bola vybraná ako predstavovaný druh pre svoj zaujímavý spôsob života a vzhľad. Na prvý pohľad sa trochu podobá na žraloka, čo nie je prekvapujúce, pretože sterle a žraloky sú príbuzné - všetky sú chrupavkovité ryby. Netreba sa však báť, sterka je malá ryba a živí sa drobnými živočíchmi, ktoré žijú v sedimentoch. Ide však o ohrozený druh, ktorého migráciu blokujú priehrady vodných elektrární, a ako ukazuje film, veľmi ich ruší hluk mnohých motorových člnov. Pokúste sa žiakom priblížiť význam chránených území pre pokojné spolužitie človeka a rieky a potrebu zachovať čo najviac úsekov pôvodného prírodného koryta rieky a v ňom žijúcich sterlov.

5. POĎME DO AKCIE!

VEOBEČNÉ INFORMÁCIE

Trieda dorazila na breh rieky. V batohoch máte všetko, čo potrebujete na dobrý výlet. Pred sebou máte vodu a mapu pokladu, ktorú ste spoločne vytvorili. Vašou prvou úlohou je nájsť vrecko, ktoré vám poslali Peter a Líza. Môžeme vám povedať len to, že je blízko miesta stretnutia! Keď vrece nájdeš, otvor ho! Vo vnútri nájdeš veľa rukavíc, vrecúšok a správu. Prečítaj si správu! Dobrodružstvo pokračuje, riečisko sa začína!

Toto je stručné zhrnutie toho, o čom je táto outdoorová aktivita. Najzaujímavejšou a najnáročnejšou časťou práce riečnych záchranárov je samotné čistenie rieky. Ak ste úspešní, skončíte s vrecami odpadkov, ktoré lemujú brehy. Zamyslite sa nad tým, čo sa s týmito vrecami stane. Včas sa obráťte na miestnu spoločnosť zaoberajúcu sa nakladaním s odpadmi alebo na obecný úrad a dohodnite si ich odvoz. Upozornite ich, že zbierate nielen zmesový komunálny odpad, ale aj separovaný odpad. V prípade väčších nahromadených odpadov pri rieke musíte zber starostlivo naplánovať, najmä s ohľadom na potenciálne nebezpečenstvá (napr. frekventované cesty, elektrické vedenie, strmé brehy rieky). Záplavové územie je oblasť medzi brehom rieky a hrádzou. Pred túrou je vhodné informovať sa na lesnom, vodohospodárskom oddelení alebo v národnom parku, či je v tejto oblasti povolený pohyb (napr. počas hniezdneho obdobia sa nepohybujte v okolí hniezd orlov, aby ste nerušili ich hniezdenie). Niekoľko dní vopred informujte deti a rodičov o plánovanom dni aktivity. Ak chcete deti počas akcie na záchranu riek fotografovať, požiadajte rodičov o súhlas. Deti by si mali so sebou priniesť vrstvené oblečenie vhodné na počasie a na výlety obvyklé občerstvenie a nápoje. Uistite sa, že každý má plniteľnú plastovú fľašu, kanvičku alebo hrnček, prípadne plniteľný pohár. Opýtajte sa, či je niekto v triede alergický na bodnutie osou. Skontrolujte predpoveď počasia. Pri silnom vetre, daždi alebo po búrke sa vyhnite pobytu vonku. V otvorenom lese dávajte pozor na padajúce konáre a iné nebezpečenstvá (napríklad strmé brehy). Toto stretnutie sa tiež začína listom, ale ako uvidíte, na jeho dokončenie budete potrebovať viac zásob ako zvyčajne. Ak máte možnosť, požiadajte o pomoc, buďte čo najviac sprevádzajúcimi osobami. Ak je to možné, prizvite učiteľa, pretože prítomnosť rodičov môže byť pre deti stresujúca. Ak vaša škola nemôže pokryť náklady na nákup pomôcok, požiadajte o pomoc rodičov alebo vám môže pomôcť miestny sponzor! Na uskutočnenie stretnutia budete potrebovať nasledujúce pomôcky:

- ✓ 1 mapa pokladu, vopred pripravená a pripnutá v Denníku záchrancov riek
- ✓ 1 vytlačený list, dve strany (prvá strana správa Petra a Lisy, druhá strana vývojový diagram)
- ✓ Vrecia na odpady v 3 farbách (konkrétne množstvo závisí od počtu detí a množstva odpadu, ale minimálne 15-20 vriec na každú farbu, odporúča sa vybrať pevné a kvalitné vrecia)
- ✓ Ochranné rukavice pre daný počet účastníkov vo veľkostiach pre deti a dospelých (ak je to možné, vyberte si pracovné rukavice odolné proti roztrhnutiu, namáčané)
- ✓ pinzeta na zber odpadu (odporúčaná, ale nie povinná)
- ✓ Čistá voda na umývanie rúk v džbáne a dezinfekčný prostriedok na ruky
- ✓ Sladkosti, občerstvenie
- ✓ Pitná voda
- ✓ Sezónny turistický výstroj a batoh
- ✓ Repelent proti komárom
- ✓ Lekárnička, toaletný papier

POZOR: Na nasledujúcej strane sa bude nachádzať **POSOLSTVO V FLÁKE**. Vytlačte posolstvo spolu so zadnou obálkou, bude sa vám hodiť na zasadnutie! Ak si nevytlačíte celú knihu, ale len vybrané strany, ušetríte papier, náklady a tiež životné prostredie. Aby to bolo hravé a pôvabné, vystrihnite ikonu tlačiarne z ľavého horného rohu nožnicami.

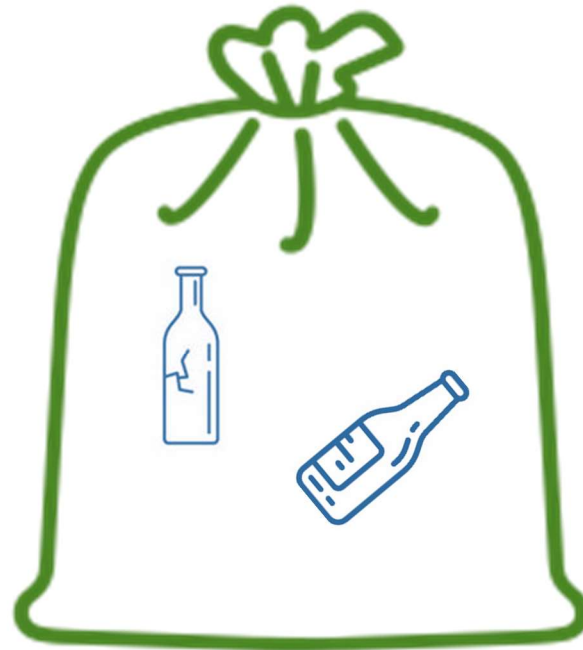
Dobrý deň!

Túto správu sme opäť napísali my, Peter a Líza. Je skvelé vidieť, koľko sa toho udialo, odkedy ste našli náš prvý príspevok o fľaši. Profesor Greenheart nám povedal, že teraz máte svoju vlastnú mapu pokladu a vydali ste sa zachrániť rieku. To je veľmi vzrušujúce! Ale skôr ako odídete, máme pre vás dôležitú správu. Idete do prírody, do rieš stromov, kríkov, rastlín a zvierat. Líza nedávno preskočila celé stádo jeleňov, videli sme ich zblízka, keď utekali preč. Boli veľmi krásne, ale bolo vidieť, že sa nás boja. Odvtedy sa vždy hlasno rozprávame alebo si spievame - aby zvieratá vedeli, že prichádzame zďaleka. Buďte opatrní, dávajte na seba pozor a starajte sa o voľne žijúce zvieratá! Ak je to možné, nešliapte na kvety, ak uvidíte vtáčie hniezdo, nerušte ho. Piate pravidlo riversavers je, že rieka a život ľudí sú úzko prepojené. Je čas poďakovať rieke za všetko dobré, čo robí! Vedeli ste, že všetky tie plastové fľaše na brehoch sa trblietajú a praskajú? Vadí to mnohým zvieratám, niektoré vtáky sa kvôli tomu dokonca odsťahujú. Pamätajte, že každý kúsok plastu, ktorý odstránite z prostredia, je úľavou pre riek a živočíchy a rastliny, ktoré v nej žijú. Pri čistení rieky sa vždy zdržiavajte na brehu. K vode sa približujte len vtedy, keď vám to dospelí dovoľia, ak ste na dohľad. Pohybujte sa spoločne, nepribližujte sa príliš blízko k rieke, inak by ste mohli sklznúť do vody. Ak uvidíte vo vode plávať odpadky, nechajte ich tam, pretože na čistenie rieky budete potrebovať záchrannú vestu a čln. Pamätám si, že raz sa Pete išiel pri čistení rieky vymočiť, ale nepovedal mi to a ja som sa veľmi bál. Ak máte nejaké otázky, spýtajte sa učiteľa, pomôže vám. A ešte jedna vec! Ak máte prestávku a niečo zjete, nezabudnite si pred jedlom vyzliecť rukavice a dôkladne si umyť ruky. Buďte veľmi dobrí a počúvajte učiteľa, on je kapitánom tu a teraz. Na záchranu!

Líza a Peter

P.S.: Neotvárajte zapečatené fľaše nájdené na brehu rieky, aby ste nevyliali tekutinu vo vnútri. V prípade, že ste zabudli, ktorý predmet z riečnych odpadov treba vložiť do ktorého vreca, pripravili sme pre vás náčrt, ktorý nájdete na zadnej strane tohto listu.

5.1 ÚLOHY PRE SKUPINY

5.1.1.

Prečítajte si list od Lízy a Petra. Po spoločnom prečítaní správy roztried'te tri rôzne farebné vrecia na odpadky do troch skupín. Potom si pozorne prezrite druhú stranu príspevku o fl'ašiach. Spoločne diskutujte o tom, ktorý odpad patrí do ktorého vrecia a prečo! Podrobne sa tiež porozprávajte o tom, prečo by ste sa nemali dotýkať odpadu mimo vriec! Keď skončíte, podajte správu učiteľ'ovi.

5.1.2.

Ak je vaša trieda veľ'ká, vytvorte skupiny pod vedením učiteľ'a. Každý by mal mať na sebe dobrý pár rukavíc, ktoré mu padnú na ruky. Potom si preštudujte mapu pokladu. Diskutujte o tom, kto kam pôjde. Na mape si vyznač'te, kde sa stretnete a kde si vezmete plné vrecia. Prediskutujte, kedy a kde sa stretnete, kde sa vymočíte a kedy bude d'alšia prestávka na obed/obed/slnečnú prestávku. Nasad'te si vrecia a rukavice a pustite sa do čistenia riek! Počas čistenia sa rozprávajte, spievajte a buď'te blízko seba. Je veľ'mi dôležité nehádzať fl'aše ani ťažký odpad, opatrne ich dávajte do vriec na odpadky. Vrecia nenapĺňajte až po okraj, nechajte v nich dostatok miesta, aby ste mohli v ústí vrecia zaviazať pekný uzol. Plné vrecia nechajte dospelým. Za záchranu riek!

TIP: Ak máte ako učiteľ pred hodinou trochu času navyše, pozbierajte na pláži odpadky z rieky a položte ich vedľa vriec. Použite ich ako vizuálnu pomôcku na stretnutí pred zberom. Úplne iné je demonštrovať selektívny zber odpadu na konkrétnych príkladoch. Do vzoriek zahrňte aj znečistený odpad (napr. fl'ašu kuchynského oleja alebo plechovku motorového oleja). Nezabudnite ich vložiť do čierneho vrecia! Všetok separovaný odpad (čisté plasty a kovy) vložte do samostatného vrecia a so sklom zaobchádzajte oddelene. Vrecia so sklom prenášajte veľmi opatrne, aby črepy niekoho neporezali.

5.2 JEDNOTLIVÉ ÚLOHY

5.2.1.

Počas prechádzky popri rieke pozorujte voľne žijúce zvieratá. Pozrite sa bližšie na jeden rastlinný a jeden živočíšny druh. Vytvorte kresbu dvoch živočíchov, ktoré ste si vybrali. Povedzte ostatným, prečo ste si vybrali práve tieto tvory.

5.2.2.

Ak medzi odpadkami v rieke nájdete plastovú fľašu z ďalekej krajiny, odklopte jej uzáver a odložte si ju ako suvení. Neskôr, keď budete s učiteľom robiť Workshop o plastoch, bude to dôležité. Odkladajte len čisté uzávery a starostlivo ich zabalte do samostatného vrečka. Skúste uhádnuť, v akom jazyku je etiketa!

5.2.3.

Máte smartfón alebo notebook? Nakreslite si alebo odfot'te najzaujímavejšie miesta a odpad. Pokúste sa uhádnuť, odkiaľ predmet pochádza.

5.3 ONLINE CVIČENIA

5.3.1.

Pozrite si najnovšiu epizódu série vzdelávacích filmov projektu 5 Countries I River!

V nastaveniach vyberte titulky zodpovedajúce vášmu rodnému jazyku. Keď sa titulky zobrazia, spustíte prehrávanie! Diskutujte spolu o tom, čo bolo na filme zaujímavé. Ak vás niečo vo filme zaujalo, vyhl'adajte to na internete a ukážte ostatným, čo ste našli!

5.3.2.

Prečítajte si ságu o vzniku rieky Tisa na [tejto webovej stránke](#). Uvidíte, že stránka je v maďarčine, ale ak neviete maďarsky, nezúfajte! Vyberte si v prehliadači doplnok pre preklad alebo skopírujte text do [Prekladača Google](#)! Ak sa vám príbeh o vzniku páči, nakreslite si ho! Ak sa vám nepáči, vymyslite si iný a ilustrujte ho kresbou! Ak poznáte báseň alebo pieseň o Tise, povedzte nám ju, zaspievajte.

5.3.3.

Počas čistenia rieky si urobte fotografie a krátke videozáznamy svojej práce. Ak by niekto z vás chcel povedať do kamery, čo sa v ten deň stalo, požiadajte ho o to. Na fotografiách a krátkych videách zachyťte plné vrecia a tím na čistenie rieky. Fotografie zverejnite na sociálnych sieťach, ale len ak s tým učiteľ, žiaci na fotografii a ich rodičia súhlasili! Nepoužívajte len fotoaparát na svojom smartfóne! Použite aplikáciu [Trashout](#) na označenie, kedy ste oblasť úspešne vyčistili.

TIP: Dobré fotografie a videá môžu inšpirovať ostatných, aby vyčistili svoje rieky. Nahrajte fotografie a texty z prvej akcie čistenia rieky na [webovú stránku Čistá Tisa](#), samozrejme, ak máte súhlas detí a ich rodičov, ktorí sú na fotografiách.

PODROBNÉ POKYNY

Dotazníkový výskum ukázal, že programy environmentálnej výchovy s účasťou majú nielen prínos, ale môžu spôsobiť aj škody. Študenti uvádzajú, že niektoré aktivity v prírode zahŕňajú zbytočný stres, krik a disciplínu. Ak zistíte, že je to jediný spôsob, ako môžete stretnutie zvládnuť, odporúčame odložiť čistenie rieky na neskôr. To isté odporúčame, ak deti spolupracujú, ale vy ste preťažení. Čistenie rieky je dobrým a trvalým zážitkom, ak sa na ňom všetci radi zúčastnia a vy si môžete vychutnať radosti prírody aj mimo spoločnej akcie. Pamätajte, že rozvoj detí, ich pokoj a zábava sú rovnako dôležité ako breh rieky bez plastov! Ďalším všeobecným pravidlom je mať so sebou nabitý mobilný telefón, aby ste mohli byť v kontakte s ostatnými a fotografovať. Ak máte v skupine alergikov na bodnutie osou, poraďte sa s lekárom, čo robiť v prípade bodnutia. Pri väčších čisteniach riek je dobré mať po ruke lekárničku, opaľovací krém a repelent proti komárom. Vždy majte so sebou náhradné rukavice a vrecká a tiež si ich založte na viditeľnom mieste. Vo veku 6 až 10 rokov sa pohybujte spoločne alebo majte v každej skupine dospelého. Ak chcete, starší žiaci môžu ísť v samostatných skupinách. Ak triedu rozdelíte na viacero skupín, majte v oddelených pohybujúcich sa skupinách mobilné telefóny, aby boli všetci vždy k dispozícii. Uveďte konkrétny čas a miesto stretnutia a v prípade potreby sa uistite, že máte vodu na umývanie rúk a dezinfekčný prostriedok na ruky. Ak sa vám podarilo získať pinzety na odpady, nacvičte si s deťmi ich používanie.

Usmernenia pre skupinové cvičenie:

Odporúčame, aby ste, ak chcete dať malým deťom špeciálny darček, všetko vopred zabalili do tašky a starostlivo ukryli, ako keby to Peter a Líza nechali doma. Takto môžete zachovať dobrodružnú atmosféru hľadania pokladu. Pri triede starších detí to možno nebude potrebné, ale trochu hravosti tiež nezaškodí. Základom aktivity je mapa znečistenia, ktorú ste si vyrobili v tretej kapitole (Vyroberte si mapu pokladu), takže budete vedieť, kde sa odpady v rieke nachádzajú. Je dôležité zdôrazniť, že by ste sa mali zaoberať len riečnym odpadom prepravovaným riekou a že odstránenie nelegálne pohodeného riečného odpadu verejnosťou je úlohou inej organizácie. Uvedieme konkrétny príklad: čistenie chatrče bezdomovcov pri rieke nie je úlohou detí, mali by ste sa sústrediť na riečny odpad, ktorý je prepravovaný, splavovaný a vyhadzovaný riekou.

Po prečítaní listu podrobne prediskutujte, čo treba urobiť. Spýtajte sa, kto má otázky! Má niekto nejaký problém, bojí sa niekto niečoho? Podľa našich skúseností je dnes čoraz viac detí, ktoré nikdy neboli na túre v prírode. Pohybujte sa s mladšími v skupine a so staršími ich môžete rozdeliť do skupín. Prediskutujte, kedy a kde sa stretnete, kde sa vymočíte a kedy bude ďalšia prestávka na obed/obed/slnenie. Nasadte si vrecia a rukavice a začnite čistiť riek! Počas zberu sa rozprávajte, držte sa blízko seba. Je veľmi dôležité nehádzať fľaše ani ťažký odpad, opatrne ich dávajte do vriec na odpady. Keď je vrece len takmer plné, zaviažte ho na voľný uzol. Ťažké vrecia by nemali nosiť deti. Plné vrecia umiestnite spolu na zberné miesto, kde ich od vás prevezme spoločnosť zaoberajúca sa nakladaním s odpadmi. Robte si fotografie a videá na pamiatku!

PODROBNÉ POKYNY, POKRAČOVANIE.

Usmernenia pre jednotlivé úlohy:

Prvé cvičenie posilňuje piaty zákon záchrancov riek, že rieka a životy ľudí sú úzko prepojené. Príbeh o vzniku rieky Tisa je starý stovky rokov a dokazuje, že ľudia sa už dlho zaujímajú o jej pôvod. Druhé cvičenie upriamuje pozornosť detí na živý svet. Týmto spôsobom sa snažíme zabrániť tomu, aby sa zber odpadu stal samoučelnou, do seba zahľadenou činnosťou, ktorú treba vykonať. Vždy sa snažte, aby si deti uvedomili, že plasty sťažujú život rastlinám a živočíchom v prírode a v konečnom dôsledku aj ľuďom. Tretia úloha je akosi prípravou na zasadnutia Plastovej dielne. V prípade, že máte záujem aj o ostatné diely série učebníc Čistá Tisa, oplatí sa uschovať aj krajšie vrchnáky, pretože im neskôr budete môcť dať nový život.

Usmernenia pre online cvičenie:

Počas záchrany rieky je zvyčajne menej času na digitálnu prácu. Napriek tomu sa oplatí venovať pozornosť, pretože na tieto fotografie, videá a príspevky sa budete pozerieť neskôr. Možno by bolo dobré požiadať niektorých študentov, aby zdokumentovali, čo sa stalo. Vyberte si žiaka, ktorý má smartfón a je ochotný a schopný ho používať. Je dôležité, aby žiak, ktorý fotografuje alebo natáča video, nezneužíval svoje postavenie, nerušil deti pri práci, ale dokumentoval láskavo a slušne. Pri starších deťoch otvorte aplikáciu Trashout a označte oblasť, ktorú treba upratať. Najlepšie z vyhotovených fotografií nahrajte na webovú stránku Čistá Tisa, pričom dodržiavajte vyššie uvedené pravidlá ochrany súkromia a osobnostných práv.

6. ČO ROBIŤ S ODPADOM?

VEOBECNÉ INFORMÁCIE

Všetci sa vrátili z akcie čistenia rieky, vrecia plné odpadkov sú zoradené pred vami. Stojíte v kruhu okolo fóliou pokrytej plochy, prázdne vedrá a prázdne vrecia máte na dosah ruky. Učiteľ vytiahne vrece plné riečného odpadu. Rozviaže uzol na vreci a vysype obsah vreca na triediaci stôl alebo triediaci hárok. Potom si jeden z bystrých žiakov všimne odkaz v jednej z fliaš. Vytiahneš ju a pozorne si ju prečítaš. Pretože dobrodružstvo pokračuje! Na triedenie!" Aj takto by sa dalo zhrnúť, o čom je dnešná hodina. v kapitole 6 Príručky pre záchrancov riek si ukážeme, ako starostlivo vyzbierané riečne odpadky pripraviť na opätovné použitie. Počas tohto sedenia sa bude riečny odpad ďalej triediť, rovnať a pripravovať na prepravu. Upozorňujeme, že starostlivé triedenie riečného odpadu sa neodporúča pre nižšiu vekovú kategóriu (6-10 rokov) a pre staršie deti a dospelých len pod dohľadom dospelých. Ak sa vaše deti chcú zapojiť, dajte im dobre definovanú a bezpečnú úlohu, napríklad rozvázovanie uzlov vo vreciach, triedenie vriec, fotografovanie. Ak podľa pripravenosti triedy usúdite, že nie je dobré, aby sa s obsahom vriec opäť stretli, odporúčame vám zariadiť odstránenie vriec s odpadom a prejsť na ďalšiu kapitolu, kapitolu 7. Ale tým z vás, ktorí sa chcú stať skutočnými záchrancami riek, odporúčame triediť. Spoločné triedenie, výmena názorov, diskusia a spoločné rozhodovanie je skvelá teambuildingová aktivita!

Triedenie a triedenie riečného odpadu je skvelá outdoorová aktivita. Ak máte možnosť, urobte to čo najskôr po čistení rieky. Ak si s plnými vrecami neviete poradiť niekoľko dní, uistite sa, že majiteľ oblasti vie o dočasnom uskladnení a na vrecia umiestnite informačné visačky o predpokladanom čase odvozu. Nikto sa nerád pozerá na plné vrecia na odpadky príliš dlho. Nezabudnite si dohodnúť niekoľko stretnutí s odborníkmi zodpovednými za odvoz odpadu (spoločnosťou zaoberajúcou sa odpadovým hospodárstvom), aby nikto nebol nepríjemne prekvapený a aby sa nezdalo, že práca bola zbytočná.

Niekoľko dní pred stretnutím informujte deti a rodičov o dátume a presnom mieste. Deti by si mali priniesť vrstvené oblečenie vhodné na počasie, obnosený, špinavý vrch na triedenie a obvyklé občerstvenie a nápoje na výlety. Uistite sa, že každý má plniteľnú plastovú fľašu, kanvičku alebo hrnček, prípadne pohár na opakované použitie. Spýtajte sa, či je niekto v triede alergický na bodnutie osou. Ak chcete deti fotografovať, požiadajte ich o súhlas rodičov. Ak je zlé počasie, podujatie zrušte. Ak svieti slnko, zabezpečte dostatočný tieň. Nič nie je prirodzenejšie ako to, že aj toto zasadnutie sa začína písmenom. Pri triede menších detí je obzvlášť dôležité, aby ste do jednej z fliaš vopred ukryli vytlačený odkaz profesora Greenhearta. Takto sa zachová kúzlo hľadania pokladu. Pri starších žiakoch to nie je nevyhnutne potrebné, ale podľa našich skúseností má každý rád trochu dobrodružstva. Ak máte možnosť, zohnajte si pomocníka a presvedčte čo najviac ľudí, aby vám ich pomohli vyriešiť. Ak je to možné, pozvite učiteľa, pretože prítomnosť rodičov môže byť pre deti stresujúca. Zoznam rekvizít je takmer totožný s predchádzajúcim sedením. Ak vaša škola nemôže pokryť náklady na nákup pomôcok, požiadajte rodičov alebo vyhľadajte miestneho sponzora!

VEOBEČNÉ INFORMÁCIE, POKRAČOVANIE.

Na dokončenie lekcie budete potrebovať tieto pomôcky:

- ✓ 1 vytlačený list, dve strany (list profesora Greenhearta na prvej strane, vývojový diagram na druhej strane);
- ✓ 1 suchá plastová fľaša, do ktorej sa umiestnia správy;
- ✓ Vrecia na odpadky v 3 farbách (konkrétne množstvo závisí od počtu detí a množstva odpadu, ale minimálne 15-20 vriec na každú farbu, odporúča sa vybrať pevné a kvalitné vrecia);
- ✓ Ochranné rukavice vo veľkostiach pre deti a dospelých (ak je to možné, vyberte si pracovné rukavice QR odolné voči roztrhnutiu a namáčané);
- ✓ Ochranné okuliare (na ochranu pred lietajúcim prachom a možným postriekaním tekutinou) pre osoby zapojené do triedenia;
- ✓ V suchom a prašnom počasí je vhodná maska na ústa (ideálna je maska na ústa COVID epidemic);
- ✓ 1 veľký kus silnej fólie, asi 10 metrov štvorcových (mala by byť rozložená na mieste triedenia, aby na nej nezostalo veľa nečistôt);
- ✓ 4-5 vedier alebo uzatvárateľných plastových kanistrov (použite aj použité kanistre na čistiace prostriedky);
- ✓ Umývanie rúk čerstvou vodou v džbáne a dezinfekčným prostriedkom na ruky;
- ✓ Sladkosti, občerstvenie;
- ✓ Pitná voda;
- ✓ Repelent proti komárom;
- ✓ Lekárnička, vreckovky, toaletný papier.

POZOR: Na nasledujúcej strane sa bude nachádzať **POSOLSTVO V FĽAKE**. Vytlačte posolstvo spolu so zadnou obálkou, bude sa vám hodiť na zasadnutie! Ak si nevytlačíte celú knihu, ale len vybrané strany, ušetríte papier, náklady a tiež životné prostredie. Aby to bolo hravé a pôvabné, vystrihnite ikonu tlačiarne z ľavého horného rohu nožnicami.

Drahé deti!

Tu je profesorka Greenheart, toto je môj druhý list pre vás. Učím v škole, kam chodia Peter a Liza, a viem od nich, že sa vám podarilo vyčistiť dlhý úsek brehu rieky. Gratulujem, robíte skvelú prácu, je to úžasné! Urobili ste pre čisté životné prostredie viac ako väčšina dospelých. Ale dobrodružstvo sa ešte neskončilo! Skutočný záchranár chráni nielen rieku, ale aj krásnu čistú pôdu a krajinu. Preto je dôležité, aby všetok odpad, ktorý vyzbierame, nešiel rovno na skládku. Kapitán Plastik a P. J. PlastpiRAT nám ukázali, ako triediť riečny odpad tak, aby sa väčšina jeho cenných, pokladov hodných častí dala recyklovať, t. j. opäť z neho niečo vyrobiť. A kto tento cenný odpad znovu použije, robí veľa pre životné prostredie!

Šiesty zákon riečnych vodných tokov hovorí, že rieka ovplyvňuje počasie. Trpeli ste letnými horúčavami? Videli ste niekedy zvädnuté kvety, vysušené polia? Rieky prinášajú vodu a ochladzujúci život na horúce miesta a zachraňujú nás pred vysušovaním. Práve preto potrebujeme riversavers, ako ste vy. Ďalšia úloha: pretriediť riečny odpad. Chce to veľkú odvahu, aby ste sa opäť dotkli odpadu vyzbieraného z brehu rieky. Otázkou samozrejme je, prečo je to potrebné? Najmä preto, že ste odpad už šikovne zozbierali do separovaných vriec. Je to potrebné, pretože v mnohých plastových fľašiach je ešte stále trochu tekutiny a takmer všetky majú uzávery, takže sú plné vzduchu a pri preprave zaberajú veľa miesta. Tieto problémy budeme teraz riešiť spoločne. S pomocou šikovných a múdrych dospelých odskrutkujeme uzávery z fliaš. Z fliaš vylejeme vodu a nealkoholické nápoje, potom ich stlačíme. Pripravené fľaše zabalíme do vriec a keď je vrečko plné, zaviazeme uzol. Dôležité je, že ak niektorá z fliaš obsahuje olej, farbu alebo chemikálie, treba ich oddeliť a nerozliať. Dávajte pozor, aby ste žiadne tekutiny vo fľašiach nevyliali na seba alebo na zem, a za každých okolností vždy používajte ochranné pomôcky. A pred jedlom si dôkladne umyte ruky, dobre? Takže: na záchranu rieky!

Prajem vám veľa šťastia,
Profesorka Greenheart

P.S.: Pre uľahčenie triedenia som pre vás pripravil blokujú schému s Lisou a Petom. Môžete si ho pozrieť na druhej strane môjho listu.

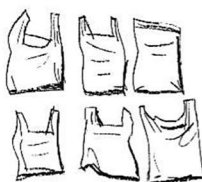

ČISTENIE RIEKY -> SELECTION -> KOMPRESIA

kovová

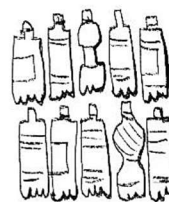
PE, PP

sklo

plastová fľaša

6.1 ÚLOHY PRE SKUPINY

6.1.1.

Obklopte oblasť triedenia! Rozložte fóliu! Oblečte si pracovné oblečenie, ktoré vám nie je ľúto, možno si improvizujte malú zásteru z vriec na odpadky na bruchu, aby ste si ochránili oblečenie pred prachom a špinou! Prvé vrece plné odpadkov vyprázdni váš učiteľ. Dávajte pozor, aby sa nič z podložky nedostalo do prostredia. Vo vreci s odpadkami vyhl'adajte správu, nahlas ju prečítajte a diskutujte o jej obsahu.

Otočte list a pozrite sa na vývojový diagram. Ak svieti slnko, nájdite si na prácu tieň, budete mať oveľa lepšiu náladu. Ak ste si prečítali list profesora Greenhearta a máte nejaké otázky, položte ich, porozprávajte sa o tom. Rozhodnite sa, kto bude čo robiť. Nech je medzi vami niekto, kto bude triediť sklo, nech je za plasty, kovy a komunálny odpad zodpovedná samostatná osoba. Mohla by existovať samostatná úloha pre drvenie plastových fliaš, ktoré boli vybalené a vyprázdnené. Je tiež veľmi dôležité mať niekoho, kto vám vždy dá nové vrece, keď je jedno plné odpadu. Keď ste si rozdelili úlohy, je čas triediť!

6.1.2.

Opäť sa postavte okolo triediaceho priestoru! Tentoraz by ste mali mať na rukách rukavice, masku na ústach a ochranné okuliare. Zberač fliaš zoberie fl'aše, rozbali uzávery, kovové uzávery vloží do selektívneho vreca a fl'aše do vreca na sklo, ale nevyhadzujte ho, pretože sa rozbije. Ak fl'aša obsahuje neškodnú tekutinu (najčastejšie vodu), prelejte ju do pripravených nádob. Ak je vo fl'aši nejaká podozrivá tekutina, požiadajte o pomoc dospelého, ktorý fl'ašu vloží do čierneho komunálneho vreca alebo ju v prípade potreby vyseparuje (nebezpečný odpad).

Osoba zodpovedná za plastové fl'aše odvíja uzávery a vyrovnáva fl'aše ručne alebo ich zošliapnutím do roviny. Potom vloží uzáver aj sploštenú fl'ašu do recyklačného vreca. Ak fl'aša obsahuje tekutinu, ktorá nie je nebezpečná (najčastejšie vodu alebo zvyšky nápojov), vyleje ju do pripravených nádob. Ak je vo fl'aši podozrivá, mastná tekutina alebo chemikália, požiadajte dospelého, aby vám pomohol umiestniť fl'ašu do čierneho komunálneho vreca alebo ju v prípade potreby vyseparovať (nebezpečný odpad).

SKUPINOVÉ ÚLOHY, POKRAČOVANIE.

6.1.2.

Zberač kovov zbiera kovové plechovky (napr. hliníkové plechovky od nápojov, konzervy) a vkladá ich do recyklačného vreca. Osoba zodpovedná za komunálny odpad zbiera všetok ostatný odpad a ukladá ho do čiernych vriec.

Najlepšie je, ak túto prácu vykonáva dospelá osoba, pretože môže posúdiť, či by mohol byť špinavý odpad nebezpečný (napr. chemikálie alebo zvyšky liekov). Pri práci na seba dávajte pozor, nehádzte po sebe odpad, nič na seba nevyliievajte. Ak vás práca trochu nudí, zaspievajte si pieseň a každú polhodinu si urobte prestávku. Pred jedlom si dôkladne umyte ruky!

TIP: Ak je vás viac, ako môžete stáť v oblasti triedenia, dohodnite sa na výmene. Polhodinové zmeny umožňujú skupinám striedať sa. Získate tak čas na oddych a vychutnanie si rieky.

TIP: Pri prázdnych plastových fľašiach stačí trochu odklopiť uzáver a potom naň stúpiť. Stále bude plochá a nemusíte sa trápiť s uzávermi. Ploché fľaše potom môžete dať do príslušného recyklačného vreca.

6.2 JEDNOTLIVÉ ÚLOHY

6.2.1.

Podľa šiesteho pravidla riečnych záchranárov rieka formuje počasie. Zamyslite sa nad vplyvom, ktorý má rieka na svoje životné prostredie. Ak môžeš, napíš príklady, kedy je rieka živá. Ako pomôcku si pozrite túto fotografiu, ktorá bola urobená v Csongráde, na brehu rieky Tisa pri ústí rieky Körös. Prečo si myslíte, že je na brehu rieky toľko ľudí?

6.2.2.

Prečítajte si [článok o topoli čiernom](#) na [Wikipédii](#). Pozrite si [tento obrázok](#) obrovského topol'a čierneho. Premýšľajte o tom, prečo tento strom mohol vyrásť taký veľký. Opíšte niekoľkými vetami, prečo topole rastú len pri rieke a prečo ich nenájde na vrchole hory? Ak vás zaujímajú veľké stromy, pozrite si túto webovú stránku o [najväčších stromoch](#) v Maďarsku!

6.2.3.

Máte smartfón alebo notebook? Nakreslite alebo odfot'te najzaujímavejší odpad, na ktorý ste pri triedení narazili. Skúste uhádnuť, odkiaľ predmet pochádza.

9. Obrázok: Breh Tisy pri Čongráde, pri ústí rieky Körös. Foto Čongrádova televízia, zdroj

10. Obrázok: Obrovský topol' čierny pri Dunaji v Gemenci. Foto György Pósfai, www.dendromania.hu

6.3 ONLINE CVIČENIA

6.3.1.

Pozrite si najnovšiu epizódu série vzdelávacích filmov projektu 5 Countries I River!

V nastaveniach vyberte titulky zodpovedajúce vášmu rodnému jazyku. Keď sa titulky zobrazia, spustíte prehrávanie! Diskutujte spolu o tom, čo bolo na filme zaujímavé. Ak vás niečo vo filme zaujalo, vyhl'adajte to na internete a ukážte ostatným, čo ste našli!

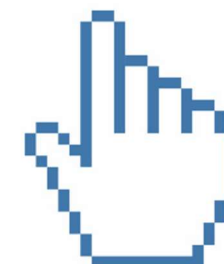
6.3.2.

Počas čistenia rieky a triedenia odpadu urobte fotografie a krátke videozáznamy svojej práce. Ak by niekto z vás chcel na kameru vyrozprávať príbeh, požiadajte ho, aby vám porozprával, čo sa v ten deň stalo. Na fotografiách a krátkych videách zachyťte plné vrecia a tím na čistenie rieky. Fotografie zverejnite na sociálnych sieťach, ale len ak s tým učiteľ, žiaci na fotografii a ich rodičia súhlasili!

6.3.3.

Pred zberom odpadu určte osobu, ktorá bude monitorovať množstvo vyzbieraného odpadu. Najjednoduchšie je spočítať vrecia, ale skutočne presný výsledok získate, ak budete mať so sebou váhu. Odvážte vrecia a spočítajte, koľko kilogramov plastov, skla, kovov a komunálneho odpadu ste vyzbierali. Podel'te sa o svoje výsledky na sociálnych sieťach a nahrajte ich na webovú stránku [Čistá Tisa!](#)

TIP: Dobré fotografie a videá môžu inšpirovať ostatných, aby vyčistili svoje rieky. Nahrajte fotografie a texty z prvej záchrannej akcie na rieke na [webovú stránku Čistá Tisa](#), samozrejme, ak máte súhlas detí a ich rodičov, ktorí sú na fotografiách.

PODROBNÉ POKYNY

Usmernenia pre skupinové cvičenie:

Základom výberovej práce je podkladová plastová fólia alebo fólia, ktorá zabezpečuje, aby po akcii nezostalo množstvo drobných mikroplastov a iného odpadu. Ak je k dispozícii vhodná plocha na triedenie, napríklad vonkajší stôl, oplatí sa ju pokryť touto ochrannou vrstvou. Po dobre vykonanom triedení sa vrecia nachádzajú na troch oddelených hromadách. Jednu z hromád tvoria vrecia obsahujúce len kovy a plasty, nazvané ako "selektívny odpad". Druhá obsahuje vrecia so sklom. Tretia hromada obsahuje vrecia s komunálnym odpadom určeným na uloženie na skládku. V dobrom prípade sú vrecia oddelené podľa farby. V rámci cvičenia Plastic Cup sa žlté vrecia použili na selektívny odpad, zelené na sklo a čierne na komunálny odpad. V osobitných prípadoch existuje aj hromada nebezpečného odpadu, ktorá musí byť oddelená od ostatných a označená výraznou značkou. Nebezpečné tekutiny (voda, zvyšky nápojov) vylievajte do kanalizácie. Tekutiny podozrivého zloženia (farby, chemikálie, oleje) je potrebné preliať do dobre uzatvorených nádob a umiestniť k nebezpečnému odpadu. Je veľmi dôležité, aby odpad od nás včas prevzal odborný pracovník spoločnosti zodpovednej za jeho odvoz. O prevzatí musíme mať písomné potvrdenie, a to buď v papierovej forme, alebo e-mailom! Niekoľko dní po vytriedení je vhodné navštíviť miesto a skontrolovať, či boli vrecia v plnom rozsahu odstránené. Vezmite si svoju triedu a spoločne skontrolujte oblasť, či tam nezostali nejaké odpadky.

Počas výberového procesu robte pravidelné prestávky, aby si deti mohli oddýchnuť. Odporúčame pätnásťminútové sedenia s mladšími deťmi a polhodinové "zmeny" so staršími deťmi. Ak je to možné, zorganizujte dva tímy, ktoré sa môžu striedať. Zabezpečte dostatok čistej vody na pitie a umývanie rúk. Pred jedlom sa uistite, že sa všetky deti riadne umyli. Fóliu použitú na triedenie, ak nie je masťná, vložte do samostatného vrečka. Ak je fólia masťná, mala by ísť do spoločného odpadu. Z prázdnych vriec z procesu triedenia by sa čisté vrecia v dobrom stave mali vziať na budúce čistenie rieky. Znečistené, roztrhané, masťné vrecia by mali ísť do komunálneho vreca. Slnéčné okuliare sú počas slnečných dní dobrou náhradou za okuliare! Po akcii vložte použité, ale v dobrom stave rukavice do čistého vreca - v práčke budú tieto rukavice opäť použiteľné! Roztrhané, masťné alebo špinavé rukavice by ste mali vyhodiť spolu s komunálnym odpadom.

Dôležité: V prípade poranenia ranu okamžite vydezinfikujte a odveďte dieťa k lekárovi.

PODROBNÉ POKYNY, POKRAČOVANIE.

Usmernenia pre jednotlivé úlohy:

Kapitola 6 sa zameriava na praktické činnosti v prírode, preto sa kladie menší dôraz na samostatnú prácu. Prvé cvičenie upozorňuje na skutočnosť, že v blízkosti riek je chladnejšie počasie, bujná vegetácia poskytuje tieň a na šťastných miestach je povolené kúpanie. Rieka tak môže poskytnúť rýchle osvieženie tým, ktorí trpia letnými horúčavami. Zo všetkých živočíchov pozdĺž rieky sa teraz pozornosť obracia na obrovský druh rastliny, topol, ktorý absorbuje veľa vody, a preto môže rásť veľmi rýchlo a veľmi veľký. Tieto stromy sú aj vo väčšine najväčších stromov na webovej stránke Dendromania.hu. V ich konároch a norách nachádza úkryt mnoho druhov živočíchov, preto sú z ekologického hľadiska veľmi dôležité.

Usmernenia pre online cvičenia:

Počas triedenia je zvyčajne menej času na digitálnu prácu. Napriek tomu sa oplatí venovať mu pozornosť, pretože na tieto obrázky, videá a príspevky sa budete pozerieť neskôr. Možno by bolo dobré požiadať niektorých žiakov, aby zdokumentovali, čo urobili. Vyberte si žiaka, ktorý má smartfón a je ochotný a schopný ho používať. Je dôležité, aby žiak, ktorý fotografuje alebo natáča video, nezneužíval svoje postavenie, nerušil deti pri práci, ale dokumentoval láskavo a slušne. Ak máte potrebný súhlas detí a ich rodičov, môžete najlepšie fotografie a vyčíslené výsledky akcie čistenia rieky nahrať na webovú stránku Čistá Tisa!

7. DÁVAJTE NA SEBA POZOR!

VEOBEČNÉ INFORMÁCIE

Existuje toľko rôznych spôsobov, ako sa dostať až sem, do siedmej kapitoly Príručky pre záchranárov riek, v toľkých rôznych krajinách a skupinách. Niektorí ľudia si tu zo zvedavosti vybrali knihu. Iní vynechali čistenie rieky alebo triedenie z opatrnosti alebo z ohľadu na malé deti. Určite sa však našli aj takí, ktorí sa s odhodlaním a vytrvalosťou prebojovali cez skúšku stať sa riečnym záchranárom a všetky predchádzajúce kapitoly. Nech už ste sa sem dostali akokoľvek, ste vítaní, aby ste sa k nám pripojili na veľmi dôležitom stretnutí. Témou našej kapitoly je adopcia rieky, ktorú vrelo odporúčame všetkým bez ohľadu na vek alebo vzdialenosť od rieky. O čo však presne ide?

Ako si možno spomínate v úvode, učitelia z programu Erasmus+ 5 krajín 1 rieku vyvinuli niekoľko metód na čistenie riek. V rámci adopcie rieky si vybrali krátky úsek brehu rieky v každej krajine Tisy. Niektorí učitelia si vybrali niekoľko metrov pozdĺž brehov Tisy, iní si vybrali malý úsek brehu pozdĺž prítoku, ako je Bodrog alebo Szamos. Pri výbere zohrávalo úlohu niekoľko kritérií. Niektoré školy si vybrali blízky, ľahko prístupný breh, čo môže byť výhodou najmä pre menšie deti. Sú však aj školy, ktoré si vybrali úsek pláže, ktorý predtým vyčistili v rámci čistenia rieky. Bez ohľadu na to, ktorú pláž si vyberiete, úloha je rovnaká. Spolu s deťmi udržujte a udržiavajte brehy rieky bez plastov. Ukázať ďalším generáciám, že čistenie rieky má nádej. Ukázať, že plasty vyplavené na breh nie sú prirodzenou súčasťou krajiny. Najlepší spôsob, ako to urobiť, je pravidelne navštevovať, chrániť a starať sa o adoptovaný breh rieky a zároveň sa nezapnúť tešiť z jej krásy.

Ako ste si už zvykli, toto zasadnutie sa začína ďalším písmenom. Kapitán Plastik opäť posieľa deťom správu. Vytlačte list a jeho zadnú stranu a priloženú tabuľku s Morseovou abecedou. List a zadnú stranu listu zapečatíte do plastovej fľaše a schovajte ju do koša v triede. Keďže kapitán má rád záhady, zanechá na tabuli správu v Morseovej abecede, jazyku známom medzi námorníkmi. Ak sa vám táto hra páči, napíšte na tabuľu slovo "odpadkový kôš" v Morseovej abecede. Potom deťom rozdajte tabuľku s Morseovou abecedou a nechajte ich spoločne zistiť, čo znamenajú bodky a čiarky na tabuľke. Ak chcete, môžete si vypočítať text slova "trashbin" v morzeovke na [tomto odkaze](#). Na dokončenie tejto aktivity budete potrebovať nasledujúce pomôcky.

- ✓ 1 vytlačená tabuľka na dekódovanie Morseovej abecedy (ak si chcete spestriť stretnutie hádankou);
- ✓ 1 vytlačená poštová správa (1 fľaša pišťalky k nej);
- ✓ 1 vytlačená zadná strana listu (so šablónou značky pre prijatie rieky);
- ✓ 1 drevená tyč alebo násada na náradie, ktorú možno zapichnúť do zeme;
- ✓ 1 drevená doska;
- ✓ 1 vodotesné puzdro na dokumenty;
- ✓ klíne a kladivo alebo lano (pozri pokyny na montáž dosky nižšie v časti Návod na použitie).

POZOR: Na nasledujúcej strane sa bude nachádzať **POSOLSTVO V FĽAKE**. Vytlačte posolstvo spolu so zadnou obálkou, bude sa vám hodiť na zasadnutie! Ak si nevytlačíte celú knihu, ale len vybrané strany, ušetríte papier, náklady a tiež životné prostredie. Aby to bolo hravé a pôvabné, vystrihnite ikonu tlačiarne z ľavého horného rohu nožnicami.

International Morse Code

1. The length of a dot is one unit.
2. A dash is three units.
3. The space between parts of the same letter is one unit.
4. The space between letters is three units.
5. The space between words is seven units.

A B C D E F G H I J K L M N O P Q R S T

U V W X Y Z

1 2 3 4 5 6 7 8 9 0

Dobrý deň, dobrý deň, Bello, vstúpte! .

Toto je opäť kapitán Plastik! Počujete ma všetci? Na obrázku ma môžete vidieť na mojom obľúbenom brehu rieky, ako relaxujem v hojdacej sieti. Ak to čítate, rozlúštili ste morzeovku! Pretože nie všetko, čo skončí v odpadkovom koši alebo v rieke, je odpad! Počul som o tebe správy, viem, akú dobrú prácu si odvieďol na rieke. Možno ani nevieš, aká je to veľká vec. Opraviť niečo, čo niekto alebo niečo iné pokazil. Opravil si to, zachránil si riek. Siedme pravidlo záchrancov rieky je, že rieka nie je tovar. Vodu nevlastníme, dostali sme ju od našich predkov na určitý čas, používame ju, pretože ju potrebujeme, a odovzdávame ju našim potomkom. Voda, ktorá je v našich telách, bola totiž v telách iných živých bytostí! Pravdepodobne bola dokonca aj v tele dinosaura pred miliónmi rokov. A to nie je všetko. Tie kvapky vody v lahodne vychladenom pohári čerstvej vody prešli dlhú cestu. V mnohých riekach, v mnohých oblakoch, v mnohých dažďoch boli tie kvapky vody, ktoré pijeme a ktoré vymočíme alebo vypotíme. Tak to je, tak sme súčasťou veľkého kolobehu, od nepamäti.

Voda je život, preto by sa nemala znečisťovať. Som dosť starý na to, aby som si pamätal, aká bola rieka bez plastov. Ale vy ste deti modernej doby. A kvôli neopatrným dospelým ste sa narodili do sveta, kde je plast všade. Mnohé deti, žiaľ, veria, že breh rieky je miestom pre odpadky, že život je miestom pre plast, že je v poriadku, keď vo vode plávajú plastové fľaše. Ale nie vy! Vy ste začali konať, vyčistili ste breh rieky a vrátili ste jej nádej. Otázka teraz znie: čo ďalej? Mám nápad, poviem vám o ňom, ak sa vám bude páčiť. Vyhľadajte malý úsek pláže. Veľmi malý úsek pozdĺž rieky, najlepšie taký, ktorý sa vám z nejakého dôvodu mimoriadne páči. Potom si ho osvojte. Majte malý kúsok brehu rieky, na ktorom vám záleží, na ktorý sa vraciate, kde nie je znečistenie, kde sa všetci zabávajú, kde môžete robiť niečo iné ako zbierať odpadky. Miesto, kde ľudia, zvieratá, rastliny žijú spolu v pokoji, šťastí, čistote, bez odhodnených plastov. Ak sa vám táto myšlienka páči, otočte papier a pustíte sa do práce!

Ahoj ahoj bello! Kapitán Plastic

P.S. Adoptoval som si breh rieky, kde som ako malý chlapec chytil z vody svoju prvú mrenu. Bol to jeden z najkrajších dní môjho života. Bola to prinajmenšom rovnaká zábava ako vtedy, keď som v Južnom oceáne vyslobodil zo zamotanej rybárskej siete svojho prvého vorvaňa. Čo je Bleak? No, je to malá rybka, stačí počúvať svojho učiteľa a čoskoro zistíte, čo presne to je.

Adoptovaný brek rieky

TENTO BREH RIEKY BOL ADOPTOVANÝ
UPRATALI SME VŠETKO ZNEČISTENIE
A UROBÍME VŠETKO V NAŠICH SILÁCH ABY TO TAK OSTALO
NIE JE TO NÁDHERNÉ?

CHCETE SPRAVIŤ VIAC PRE NAŠE RIEKY?
PRIDAJTE SA K ZÁCHRANOM RIEKY A ADOPTUJTE SI KÚSOK BREHU!
ĎAKUJEME VÁM V MENE RIEKY TISA

#PLASTICCUP #5KRAJIN1RIEKA #5VŠ1 #ADOPTUJSIRIEKU

7.1 ÚLOHY PRE SKUPINY

7.1.1.

Prečítajte si spoločne text príspevku vo fl'aši. Diskutujte o tom, prečo mohla byť kapitánova výhovorka na malú rybu ako chlapca zábavnejšia ako stretnutie s veľ'rybou? Potom si pozorne prečítajte druhú stranu listu kapitána Plastika. Uvidíte tam nápis adopcia rieky. Čo sa vám na značke páči a čo nie? Na tejto tabuli je napríklad miesto na názov školy a triedy, ale nie je na nej miesto na vlastnú kresbu alebo fotografiu. Navrhните si vlastné tabule na adopciu rieky! Diskutujte o tom, čo znamená tabuľ'a na adopciu rieky a pre koho je určená. Zistite, ktorý úsek rieky vo vašom okolí by ste si adoptovali a prečo. Ak s tým nesúhlasíte, diskutujte o tom. Inteligentne argumentujte, porozprávajte sa a svoje nápady si napíšte na papier! Keď budete pripravení, povedzte to svojmu učiteľ'ovi.

7.1.2.

Po výbere vhodného miesta zorganizujte obrad adopcie rieky. Pozvite rodičov a priateľ'ov. V triede si spoločne vyrobte peknú tabuľ'u adopcie! Text nech je osobný! Pracujte spoločne na tabuli. Keď budete pripravení, opäť skontrolujte vybraný breh rieky. Ak je v oblasti opäť veľ'a odpadkov, vyčistite breh vopred (pozri kapitoly 5 a 6). Ak sa na brehu veľ'a odpadkov nenachádza, vyčistite ho spolu s host'ami! Nakoniec slávnostne umiestnite tabuľ'u na mieste adopcie rieky a odfot'te sa!

TIP: Najkrajším a najslávnostnejším momentom stretnutí RiverSaver je Adopcia rieky. Urobte si fotografie a opýtajte sa všetkých, či majú námietky voči ich zverejneniu. Ak všetci súhlasia, nahrajte fotografie na sociálne siete a zverejnite ich na webovej stránke [Čistá rieka](#)! Takto sa o dobrých správach dozvedia aj ostatní a možno sa aktívne zapoja do ochrany riek.

7.2 JEDNOTLIVÉ ÚLOHY

7.2.1.

Premýšľajte o tom, ako by ste mohli svoje adoptované nábrežie urobiť ešte krajším a zaujímavejším. Čo by sa tam ešte dalo pravidelne robiť? Ako by mohlo byť pre návštevníka ešte lepším zážitkom. Nezabudnite na živočíchy, ktoré tam žijú! Čo by sa dalo urobiť pre ich potešenie? Zhrňte svoje myšlienky do niekoľkých viet alebo nakreslite niekoľko obrázkov.

7.2.2.

Pozrite sa na [tento obrázok](#) obyčajného bledule, prečítajte si [opis na Wikipédii](#). Napíšte niekoľko viet o tom, prečo by táto ryba mohla byť dôležitá pre život v rieke. Ak sa vám nechce písať, nakreslite alebo namalujte!

TIP: Zapište svoje úspešné výtvary do denníka Riversavers!

11. Obrázok: Bežný neútešný záber. Foto Piet Spaans - Vlastné dielo, CC BY-SA 2.5, <httpscommons.wikimedia.orgwindex.phpcurid=1681927>

7.3 ONLINE CVIČENIA

7.3.1.

Pozrite si najnovší diel série vzdelávacích filmov projektu 5 krajín I rieka!

V nastaveniach vyberte titulky zodpovedajúce vášmu rodnému jazyku. Keď sa titulky zobrazia, spustíte prehrávanie! Diskutujte spolu o tom, čo bolo na filme zaujímavé. Ak vás niečo vo filme zaujalo, vyhl'adajte to na internete a ukážte ostatným, čo ste našli!

7.3.2.

Vyhľadajte na internete ďalšie prebiehajúce videá alebo príspevky o adoptcii. Hľadajte značky #5orszaglfolyo, #fogaddorokbeafolyot a #adopttheriver! Napíšte nám, čo sa vám na videách páčilo a čo by ste urobili inak! Ak máte chuť, natočte video o adoptcii aj vy!

7.3.3.

Zaujíma vás história Morseovky? Chcete napísať svoje meno v Morseovej abecede? Prečítajte si viac [o morzeovke na Wikipédii](#) alebo si vypočujte, ako znie vaše meno [v morzeovke na tejto webovej stránke](#). Zakódujte a vyjadrite svoju správu v morzeovke!

TIP: Dobré fotografie a videá môžu inšpirovať ostatných, aby vyčistili svoje rieky. Nahrajte fotografie a texty o adoptcii rieky na [webovú stránku Čistá Tisa](#), samozrejme, len ak máte súhlas detí a ich rodičov.

PODROBNÉ POKYNY

Nedávno sme sa snažili zamerať vašu pozornosť na rieku. Ak príručka Riversavers splnila svoj cieľ, strávili ste pri rieke viac času ako predtým a nazbierali ste veľa dobrých zážitkov, o odpade ani nehovoriac. Teraz je čas na dokončenie projektu. Adopcia rieky je symbolickým gestom, slávnostnou udalosťou, dobrým programom, pri ktorom sa zide veľa ľudí. Prídu rodičia, kolegovia, priatelia, možno aj žiaci z iných škôl, dozviete sa niečo o ochrane rieky a vychutnáte si krásu nábrežia. Je to dobrá príležitosť posilniť pocit, že máme šancu spoločne sa postaviť proti znečisteniu plastami. Aby všetko prebehlo hladko, ponúkame vám niekoľko dobrých rád, ako zorganizovať adopciu rieky.

Pred procesom adopcie:

Nemusíte si vybrať veľký úsek rieky, stačí malý, ľahko prístupný úsek, ktorý môžete s deťmi dlhodobo udržiavať v čistote. Adopcia neznamena právný vzťah, ale je užitočné o plánovanej akcii informovať obec, príslušný vodohospodársky orgán, príslušné mimovládne organizácie v obci, rodičov a miestne médiá. Ak to považujete za potrebné, požiadajte o povolenie na umiestnenie tabule. Nezabudnite včas informovať deti a rodičov o plánovanom termíne zasadnutia. Ak chcete deti počas podujatia fotografovať, požiadajte rodičov o súhlas. Deti by si mali priniesť vrstvené oblečenie vhodné na počasie a obvyklé občerstvenie a nápoje na výlety. Nezabudnite mať so sebou plniteľné plastové fľaše, hrnčeky alebo poháre. Opýtajte sa, či je niekto v triede alergický na bodnutie osou. Skontrolujte predpoveď počasia. V prípade silného vetra, dažďa alebo po búrke sa vyhnite pobytu vonku. V otvorenom lese dávajte pozor na padajúce konáre a iné nebezpečenstvá (napríklad strmé brehy). Ak máte čas a prostriedky, zhotovte malý plagát alebo osvetový text o adopcii. Požiadajte deti, aby vám pomohli byť kreatívni! Rozdajte leták na čo najviac miest. Vyveste ho na nástenku, pošlite ho do iných škôl, pošlite ho mimovládnym organizáciám vo vašej komunite. Čím viac sa môžete zapojiť, tým lepšie. Pripravte si všetky potrebné pomôcky. Zaisťte, aby bola značka o adopcii vodotesná. Ak vyvesíte vytlačený kus papiera, prvý dážď ceduľu zmyje. Ak máte prostriedky, vyrobte si ceduľu odolnú voči poveternostným vplyvom. Dobrou voľbou je laminovanie alebo na kratší čas postačí plastová väzba. Pripravte si súpravu nástrojov na jej umiestnenie, a ak plánujete dlhšiu akciu, uistite sa, že máte jedlo a pitie.

V procese prijímania:

Pred vystavením plakety predneste krátky povzbudzujúci príhovor. Môže hovoriť viac ako jedna osoba. Zhrňte s deťmi, prečo ste si vybrali práve toto miesto. Prejavy by nemali byť dlhé, a ak je to možné, vyhnite sa dlhým rečiam. Je oveľa lepšie, ak budú hovoriť deti. Dbajte na to, aby bol rovnaký počet chlapcov a dievčat. Nezabudnite, že ide o verejné vystúpenie. Po skončení prejavov sa môžu vystaviť plakety. Mnohí ľudia pripevnia tabuľu na stĺpik zabodnutý do zeme, iní ju radšej umiestnia na strom. Nikdy nezatĺkajte klinec do živého stromu. Namiesto toho použite lano. Vyhnite sa nafukovaniu balónov alebo iným znečisťujúcim činnostiam! Ak je dobrá nálada, zostaňte po odhalení tabule a adopcii rieky a užite si program!

PODROBNÉ POKYNY, POKRAČOVANIE.

Vezmite si so sebou Denník riečnych záchranárov, pripomeňte si najlepšie zážitky, najzaujímavejšie aktivity! Požiadajte deti, aby vám porozprávali o záchrane na rieke, a zistíte, či sa o svoje príbehy môžu podeliť s ostatnými. Ak sa o vašu činnosť zaujíma iný pedagóg alebo mimovládna organizácia, ponúknite im sériu učebníc projektu Čistá Tisa 5 krajín 1 rieka.

TIP: Ak to dokázate zorganizovať, chutné jedlo a nápoje môžu prispieť k tomu, že hostia zostanú dlhšie. Dobrý nápad je zorganizovať zábavné súťaže a kvízy týkajúce sa vody. Nie je napríklad lepšia súťaž ako súťaž v hádzaní kačiek :-)

Po súčasnom prijatí:

Keď hostia odídu a záujem opadne, začne sa skutočná práca. Porozprávajte sa s deťmi o tom, ako budete udržiavať adoptovanú pláž bez plastov. Môže byť lákavé rozmiestniť koše, ale neodporúčame to. Podľa našich skúseností je pravidelné vyprázdňovanie košov veľká práca a divé zvieratá môžu v noci poškodiť vrecia a vybrať z nich jedlé predmety. Namiesto toho odporúčame spoľahnúť sa na osvetový účinok značiek a ich silu zvyšovať povedomie. Aj keď ľudia spočiatku odhadzujú odpadky, nenechajte sa odradiť, situácia sa časom zmení. V pravidelných intervaloch organizujte malé čistenia riek, aby prechádzka na pláž bola vždy dobrým zážitkom. Keď sa vám to bude dariť, oplatí sa venovať pozornosť divej prírode. Ak na vašom adoptovanom brehu chýbajú veľké stromy s dierami, vtáky a netopiere budú vďačné za niekoľko dier. Vytvorte si mapu miesta, všímajte si, ako sa vegetácia a divoká príroda mení v jednotlivých ročných obdobiach. S menšími deťmi sa môžete bezpečne vydať ďalej do sveta príbehov. Spoločne pomenujte tvory, napríklad stromy a vtáky. Čo najčastejšie vychádzajte na breh rieky.

TIP: Pravidelne nahrávajte fotografie svojho adoptovaného riečneho úseku na sociálne siete! Snažte sa presvedčiť miestnu komunitu, že čistý breh rieky je prospešný pre všetkých.

8. ZHRNUTIE A DOSLOV

VEOBECNÉ INFORMÁCIE

Dostali sme sa na koniec príručky Riversavers. Dozvedeli sme sa o Tise, siedmich pravidlách Riečnych záchranárov, plastovom pohári, kapitánovi Plastikovi, profesorovi Greenheartovi, Líze, Petrovi a mnohých obyvateľoch rieky. Naším cieľom bolo priblížiť vám a vašim žiakom rieky, živé vody a prírodu. Dúfame, že sa nám to podarilo. Teraz je čas na určité zhrnutie, zhodnotenie a uzavretie.

Určite vás neprekvapí, že aj toto zasadnutie sa začína listom, ktorý tentoraz deťom napísal P.J. PlasticpiRAT. Spolu s poštovou fľašou prichádza aj dôležitý dokument. Rozhodnite, kam by mal byť umiestnený - na nástenku alebo do Denníka riečnych záchranárov. Samotnú správu z pošty vo fľaši samozrejme opäť rozhrýzol náš milý petardár. Jeho správa je v podstate poklona, blahoželanie. Ak vám prežutý list na konci knihy nestačí, máme pre vás dobrú správu: v rámci programu Erasmus+ 5 krajín 1 rieka riversavers udeľujú certifikát, ktorým oceňujú, že ich školy začali s prípravou budúcich riečnych záchranárov. Je dôležité poznamenať, že diplom Riversaver sa neudeľuje automaticky, preto ho tu v knihe, medzi dokumentmi odporúčanými na vytlačenie, nenájdete. O certifikát Riversaver pre svoju triedu môžete požiadať prostredníctvom webovej stránky Čistá rieka po zaslaní potrebných dokumentov. To isté platí aj pre certifikát Mladý richtár. Karta pomáha deťom vidieť v osobnom dokumente v súhrne, koľkých akcií na záchranu rieky (mapovanie, čistenie rieky, triedenie, adopcia, osвета) sa zúčastnili. Ak máte chuť, požiadajte o vydanie preukazu Mladý záchranár sami. Zaslúžite si ju, bez vás by nič z toho nebolo možné a je to dôkaz vašich schopností v oblasti environmentálnej výchovy! Ak ste o preukaz úspešne požiadali, zašleme vám spolu s ním aj certifikáty. Keď vám príde, vyveste certifikát na nástenku alebo ho priložte k Denníku Riversavera. Na absolvovanie stretnutia budete potrebovať nasledujúce pomôcky:

- ✓ 1 vytlačený odkaz na fľašu (odkaz roztrhajte na menšie kúsky, pretože je známe, že ho štetky rozhrýzajú)
- ✓ 1 rolka celluxu (na zlepenie správy)
- ✓ 1 plastová fľaša na správu
- ✓ 1 tlačená kópia stanov Riversaver.

POZOR: Na nasledujúcej strane sa bude nachádzať **POSOLSTVO V FLÁKE**. Vytlačte si posolstvo spolu so zadnou obálkou, bude sa vám hodiť na zasadnutí! Ak si nevytlačíte celú knihu, ale len vybrané strany, ušetríte papier, náklady a tiež životné prostredie. Aby to bolo hravé a pôvabné, vystrihnite ikonu tlačiarne z ľavého horného rohu nožnicami.

Ahoj šteniatka!

Poznáte môj rukopis, teda moje písanie? Áno, som maniak na pomôcky, P.J., PlastpiRÁT! Vopred sa ospravedlňujem, ak tento príspevok náhodou opäť rozkúskujem na kúsky, takí už my hlodavci sme. Dúfam však, že sa vám podarí dať správu dokopy, pretože je veľmi dôležitá!

Takže vám posielam pozdravy od Lízy, Petra, profesorky Greenheart a kapitána Platu. A pozdravy od učiteľov projektu 5 krajín 1 rieka zo všetkých krajín Tisy, od Ukrajiny a Rumunska po Maďarsko a Slovensko a Srbsko. Všetci vám s uznaním a veľkou láskou blahoželajú za to, že robíte tak veľa pre rieky a, samozrejme, pre oceány, pre nás všetkých. Ďakujeme vám, že ste si prečítali Príručku záchrancu riek a že ste v nej robili cvičenia. Znamená to, že čoskoro budú pri našich riekach žiť dospelí ľudia, ktorí milujú a konajú pre čerstvú, čistú vodu. Bolo veľmi ťažké nezostaviť tento certifikát. Posielam vám aj Stanovy Riversavers, pre prípad, že by sa vám hodila pripomienka, možno trochu obšúcham okraje tohto, ale nie som si istý.

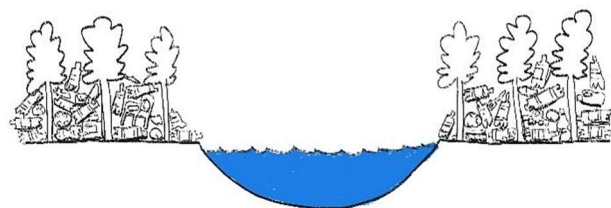
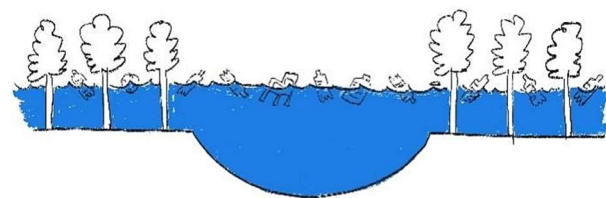
Svoj odkaz som nechal na samom konci listu. Gratulujem aj vám. Naše spoločné dobrodružstvá sa ešte neskončili, ale ak si to želá váš učiteľ, čoskoro zistíme, aké dobrodružstvá nás môžu čakať. Zatiaľ si nezabudnite užívať čistú rieku, chodievajte k vode čo najčastejšie, bavte sa a užívajte si prírodu!

Váš priateľský priateľ s úprimnou láskou zachraňujúci rieky,

P.J., PlastpiRÁT

PS: Okrem stanov Riversaver máme pre vás ďalšie prekvapenie. Ak ste absolvovali sedenia Príručky Riversavera, na webovej stránke Čistá rieka môžete požiadať o úžasné certifikáty! O podrobnosti sa opýtajte svojho učiteľa.

Sedem tatútov

RIVERSAVERS

1. TO, ČO SA DEJE S RIEKOU, SA PREJAVUJE V OCEÁNOCH.
2. RIEKA DÁVA ŽIVOT A MÔŽE ŽIVOT VZIAŤ.
3. RIEKA JE ZRANITEĽNÁ A POTREBUJE OCHRANU.
4. RIEKA JE STARÁ A SILNÁ.
5. RIEKA A ŽIVOTY ĽUDÍ SÚ ÚZKO PREPOJENÉ.
6. RIEKA OVPLYVŇUJE POČASIE.
7. RIEKU SME SI POŽIČALI OD NAŠICH PREDKOV A ODOVZDALI JU NAŠIM POTOMKOM.

8.1 ÚLOHY PRE SKUPINY

8.1.1.

Ako zvyčajne, P.J. PlastpiRAT opäť prežúval poštu. Zložte kúsky do seba a zlepte ich pomocou celluxu. Pozorne si list prečítajte. Potom spoločne vytiahni Riversaversov denník. Listujte v ňom a pripomínajte si najpamätnejšie momenty. Spoločne si prečítajte Stanovy Riversavers. Rozhodnite sa, ktorý z nich umiestnite na stenu a ktorý zošijete do Denníka Riversavers.

8.1.2.

Absolvovali ste všetky stretnutia v príručke Riversavers? Mapovali ste, čistili rieku, adoptovali? Potom stačí požiadať o certifikát Riversaver pre vašu triedu! Diskutujte v triede, či by ste ho chceli získať. Ak áno, zostavte textový dokument o svojej práci a priložte niekoľko autentických fotografií! To isté urobte, ak by ste chceli získať preukaz Mladého záchrancu riek s vaším menom! O kartu sa môžete uchádzať na webovej stránke [Čistá rieka](#). Ak máš nejaké otázky, obráť sa na učiteľa!

8.2 INDIVIDUÁLNE ÚLOHY

8.2.1.

Premýšľajte o všetkom, čo sa vám stalo od chvíle, keď ste našli prvý príspevok vo fľaši. Dúfame, že vám Príručka riečnych záchranárov priniesla veľa spoločných zážitkov a dobrodružstiev. Opíšte niekoľkými vetami alebo nakreslite obrázok svojho najlepšieho a najzaujímavejšieho riversaverského zážitku.

8.2.2.

Vytvorte správu alebo kresbu špeciálne pre Denník riečnych záchranárov. Nebojte sa pripojiť osobný odkaz, želanie, kresbu alebo dokonca zábavný príbeh. Podobne ako to ľudia robia v pamätnej knihe alebo knihe hostí. Či už budú aktivity na záchranu riek na školách pokračovať alebo nie, denník bude peknou pamiatkou.

8.3 ONLINE CVIČENIA

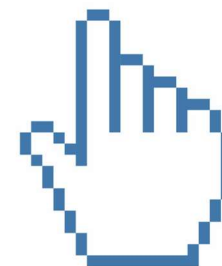
8.3.1.

Pozrite si najnovšiu epizódu série vzdelávacích filmov projektu 5 Countries I River!

V nastaveniach vyberte titulky zodpovedajúce vášmu rodnému jazyku. Keď sa titulky zobrazia, spustíte prehrávanie! Diskutujte spolu o tom, čo bolo na filme zaujímavé. Ak vás niečo vo filme zaujalo, vyhl'adajte to na internete a ukážte ostatným, čo ste našli!

8.3.2.

Ak chcete získať certifikát Riversaver pre svoju triedu alebo pre seba certifikát Young Riversaver, alebo by ste chceli, aby sa vaša škola jedného dňa stala školou River Rescue, neváhajte! Prejdite na webovú stránku [Čistá Tisa](#) a vyplňte dotazník, nahrajte potrebné fotografie a textový materiál.

PODROBNÉ POKYNY

Príručka Riversavers je teraz uzavretá, ale to neznamená, že dobrodružstvo s adopciou riek sa skončilo. Práve naopak, práve sa začína! Starostlivosť o adoptovaný breh rieky je sama o sebe trvalou úlohou, ale je možné mapovať a čistiť aj nové oblasti. Ak vás zaujíma, ako to robia iné školy, z času na čas navštívte webovú stránku Čistá Tisa a z času na čas nahrajte nový obsah. Ak sa vám osobne táto príručka páčila, odporúčame vám zvážiť absolvovanie online školenia pre záchranárov plastových pohárov. Na konci školenia môžete absolvovať online skúšku a získať certifikát Riversaver. Vzdelávacie inštitúcie, v ktorých pôsobí učiteľ s touto kvalifikáciou - s kompetenciami v oblasti environmentálnej výchovy - sa nazývajú Riversaver školy. Absolventovi programu Riversaver sa otvára mnoho nových a zaujímavých príležitostí. Môžete sa zúčastňovať na medzinárodných akciách čistenia riek, ako sú napríklad plastové poháre, navštevovať centrá RiverSaver, zúčastňovať sa na komunitných vedeckých výskumných projektoch. To samozrejme nie je úloha, ale príležitosť. Ak máte čas a energiu, využite ju a spoznajte podobne zmýšľajúce školy, učiteľov a študentov v povodí rieky Tisa. Dúfame, že učebné materiály pomôžu týmto školám časom nadviazať kontakty a účinne prispieť k čisteniu našich riek. Do pozornosti vám dávame aj nové intelektuálne produkty a knihy projektu Erasmus+ 5 krajín 1 rieka.

Prvým krokom bolo zvyšovanie gramotnosti v oblasti riek, po ktorom nasledoval rozvoj gramotnosti v oblasti plastov a gramotnosti v oblasti odpadov, o ktorých sa hovorí v sérii učebníc Čistá Tisa. Ak sme vzbudili váš záujem, tešíme sa na vás na webovej stránke Čistá Tisa!

Prajeme vám veľa zábavy, úspešné vzdelávanie a čistú rieku!

učitelia programu Erasmus+ 5 Krajiny 1 Rieka,
riečnych záchranárov a dobrovoľníkov iniciatívy Plastic Cup,
a postavy zo sveta príbehov 5v1:
Kapitán Plastic, profesor Greenheart, Liza a Peter, P.J. PlasticpiRAT a mnohí ďalší.

9. ODKAZY, UTOČNÉ ODKAZY

Podpora Európskej komisie na výrobu tejto publikácie nepredstavuje súhlas s obsahom, ktorý odráža len názory autorov, a Komisia nemôže byť zodpovedná za prípadné použitie informácií, ktoré sú v nej obsiahnuté.

ID číslo projektu: 2020-1-HU01-KA201-078843

Erasmus+